

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE

Jan MROSEK

TYOLOGIE OBCÍ
V ČESKO-POLSKÉM POHRANIČÍ
NA ZÁKLADĚ VYBRANÝCH ASPEKTŮ

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Petr KLADIVO

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením
Mgr. Petra Kladiva a uvedl jsem veškeré knižní i elektronické zdroje, které jsem použil.

V Olomouci: dne 2. 5. 2011

.....

Jan Mrosek

Děkuji Mgr. Petru Kladivovi za rady, připomínky a trpělivost při vypracování této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan MROSEK**
Osobní číslo: **R08106**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Typologie obcí v česko-polském pohraničí na základě
vybraných aspektů**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle a struktura práce

Hlavním cílem práce je vytvoření typologie obcí v česko-polském pohraničí s využitím kvantitativních metod, především metod vícerozměrné statistiky, např. shlukové analýzy. Autor na základě dostupné literatury vymezí zájmové území, pokusí se navrhnout hlavní proměnné - jako základní vstupy do celého šetření a provede kategorizaci. Jednotlivé typy obcí blíže analyzuje a charakterizuje

Přibližná osnova práce:

1. Úvod a cíle práce
2. Metodika a rešerše literatury
3. Vymezení zájmového území, výběr proměnných
4. Vlastní analýza a její parametry
5. Vlastní typologie
6. Závěr

Práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

Kapitoly 1-2: září, říjen 2010, kapitoly 3-4: listopad, prosinec 2010, kapitoly 5-6: leden, únor 2011, tvorba grafických a kartografických příloh: březen 2011, finalizace textové části a odevzdání práce: duben 2011.

Rozsah práce: 5-8 tis. slov, grafické a kartografické přílohy

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **5 000 - 8 000 slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. PŘF UK, Praha, 148s.
HEŘMANOVÁ, E. (1991): Vybrané vícerozměrné statistické metody v geografii. PŘF UK, Praha, 133s.
JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. (2004): České pohraničí ? bariéra nebo prostor zprostředkování? Academia, Praha, 297 s.
MARADA, M. (2001): Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické analýzy. Geografie?Sborník ČGS, 106, č. 1, s. 12?25.
PERLÍN, R.(1999): Venkov, typologie venkovského prostoru. PŘF UK, Praha.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Petr Kladivo**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **1. června 2010**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 1. června 2010

Obsah

1. Úvod.....	7
1.1. Úvod a cíle práce	7
1.2. Vymezení území	7
1.3. Důvody perifernosti oblasti	8
2. Rešerše literatury.....	11
3. Metodika.....	13
3.1. Ukazatele pro srovnávání vlastností pohraničí a pro vytvoření typologie obcí	13
3.2. Shluková analýza	15
4. Analýza pohraničí a komparace s ČR	17
4.1. Vybrané demografické ukazatele	17
4.2. Analýza vzdělanostní struktury	18
4.3. Trh práce.....	19
4.4. Dostupnost	20
4.5. Syntéza.....	21
4.6. Celkové srovnání stavu pohraničí s celou ČR	22
5. Typologie obcí česko-polského pohraničí.....	24
5.1. Typ č. 1	26
5.2. Typ č. 2.....	26
5.3. Typ č. 3	26
5.4. Typ č. 4	27
5.5. Typ č. 5	27
6. Závěr.....	28
7. Summary	30
8. Použité zdroje	31
8.1. Knižní zdroje	31
8.2. Elektronické zdroje.....	31
8.3. Datové zdroje.....	32
Seznam příloh.....	34

Použité zkratky:

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EAO – Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MS – Migrační saldo

ORP – Obec s rozšířenou působností

PP – Přirozený přírůstek

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

SO ORP – Správní obvod obce s rozšířenou působností

1. Úvod

1.1. Úvod a cíle práce

Jako vybrané území k bakalářské práci byla zvolena oblast česko-polského pohraničí (viz Příloha č. 1) z důvodu osobních vazeb na tento region (Jesenicko, Opavsko) a základního povědomí o oblasti z dřívějších krátkodobých pobytů na vybraném území (Krkonose, Jizerské hory, Ostravsko).

Česko-polské pohraničí je region, který se za posledních 80 let od základu proměnil. V rámci celé České republiky bývá dnes často opomíjený, ale jeho historie svědčí o jeho dřívějším významu, který přesahoval i hranice republiky. V dnešní době, kdy hranice již není bariérou, má novou možnost jak znovu získat svůj význam díky přeshraniční spolupráci se sousedním Polskem a díky různým Operačním programům Evropské unie.

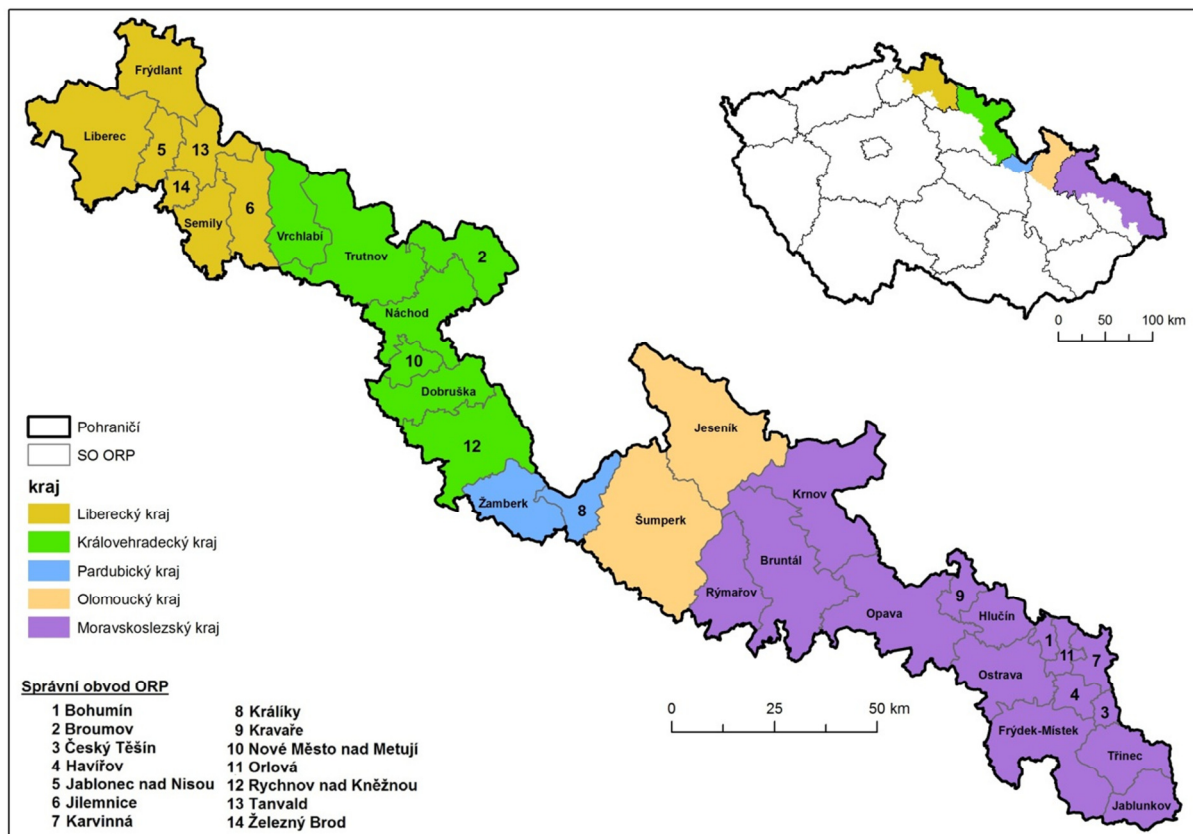
Hlavním cílem práce je vytvořit typologii obcí v česko-polském pohraničí v letech 2000-2009 pomocí demografických, vzdělanostních a ekonomických ukazatelů a poté jednotlivé výsledné typy charakterizovat podle jejich charakteristických vlastností. Druhým cílem je porovnat vybrané ukazatele jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností mezi sebou a poté porovnat stav česko-polského pohraničí s celou ČR.

1.2. Vymezení území

Na území česko-polského pohraničí se dá nahlížet mnoha různými způsoby, nedá se přesně určit územně. Pro objektivní zkoumání je tedy potřeba tuto oblast vymezit dle určitých kritérií. Za základní jednotku byly zvoleny SO ORP. Území bylo vymezeno (viz Obr. 1) v souladu s projektem: *Pohraničí v rozšířené Evropě – srovnávací studie o česko-polském a rakousko-slovinském pohraničí (Border areas in enlarged Europe – a comparative study about the cooperation in the Czech-Polish and Austrian-Slovenian border areas)*, protože bakalářská práce přispěje k jeho řešení. Hlavními koordinátory tohoto projektu jsou Pavel Ptáček (KGG PřF UP Olomouc) a Karen Ziener (KGG Univerzita Klagenfurt).

Na tomto území se nachází 33 SO ORP, které zasahují na území 5 krajů – Libereckého (7 SO ORP), Královéhradeckého (7), Pardubického (2), Olomouckého (2) a Moravskoslezského (15). Vymezené území česko-polského pohraničí tedy zahrnuje cca 10 200 km², což je asi 13 % z celkové rozlohy celé České republiky a k 31. 12. 2009 zde žilo přibližně 1 750 000 obyvatel (ČSÚ, 2010), což je přibližně 1/6 obyvatel ČR (16,7 %). Hustota zalidnění (172 obyv./km²) je tedy vyšší než v celé ČR, a to především díky jeho východní části (SO ORP Ostrava a SO ORP na východ a jih od něj), bez něj je mnohem nižší

(111 obyv./km²). Délka hranice mezi Českem a Polskem činí 796 km (EU, 2010). Nachází se zde 603 obcí, z toho jsou 2 z nich města krajská (Ostrava, Liberec), 12 okresních (včetně 2 krajských) a celkem 21 měst má více jak 10 tis. obyvatel.

Obr. 1 Vymezení česko-polského pohraničí podle SO ORP (zdroj: vlastní zpracování)

Z fyzicko-geografického hlediska se jedná o velice rozmanité území (viz Příloha č. 2). Nacházejí se zde hornaté oblasti – Jizerské hory, Krkonoše, Orlické hory, Kralický Sněžník, Rychlebské hory, Jeseníky (Hrubý a částečně Nízký Jeseník) a z části Moravskoslezské Beskydy – ale také nížinaté či mírně vyvýšené oblasti (např. Frýdlantská pahorkatina, Vidnavská nížina, Opavská pahorkatina, Ostravská pánev).

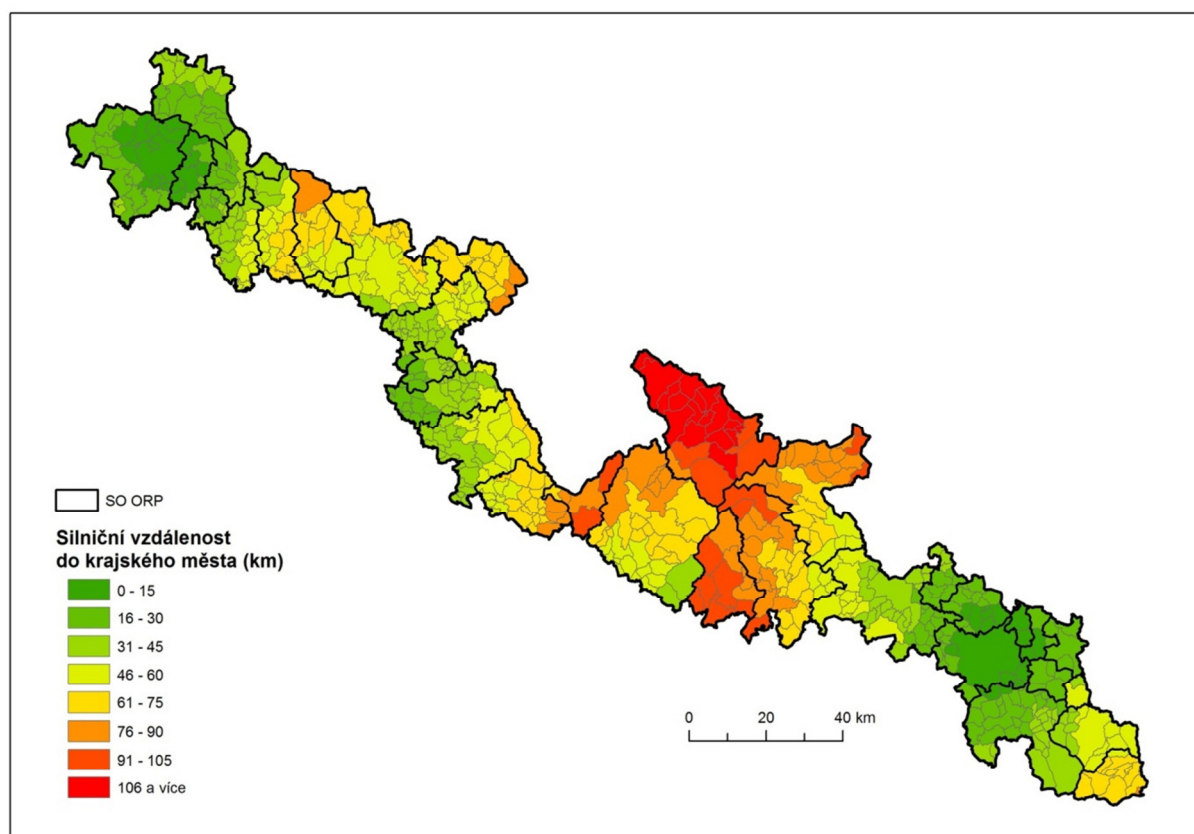
1.3. Důvody perifernosti oblasti

Významná část území česko-polského pohraničí patří periferní oblasti (Musil, Müller, 2008), a to především díky 2 faktorům (východní část území, Ostravsko, bude rozebráno samostatně).

Dopravní dostupnost

Hlavním faktorem v současnosti je špatná dopravní dostupnost obcí – vzdálenost do krajského města u některých přesahuje 100 km (viz Obr. 2), velmi členitý reliéf (viz

Příloha č. 2), který není snadné překonat jak po silnici, tak po železnici (obce v Krkonoších, Jeseníkách, Orlických horách či celé Jesenícko, které je ze všech stran odříznuto od zbytku ČR). I dopravní spojení s Polskem se uskutečňuje většinou na místních komunikacích – jejich technický stav většinou neodpovídá současným podmínkám silničního provozu. Podobně je na tom i železniční doprava, jejíž modernizace by mohla přinést zlepšení dostupnosti pohraničního území (EU, 2010).

Obr. 2 Vzdálenost obcí česko-polského pohraničí do příslušného krajského města (zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Škoda Auto, 2011)

Odsun Němců po 2. světové válce

Dodnes má velký vliv na česko-polské (tehdy česko-německé) pohraničí vysídlení sudetských Němců po 2. světové válce. Dodnes kontroverzní a žhavé téma česko-německých vztahů bylo pohromou pro vysídlené Němce, ale také pro samotné pohraničí. Tyto ztráty hospodářské i lidské nebyly dodnes nahrazeny (v roce 1950 žilo v pohraničí o třetinu méně obyvatel než v roce 1930 – *Jeřábek, 1999*). Zaniklo na 3 000 obcí, bylo zničeno hospodářství pohraničí, což bylo bráno jako daň za osvobození půdy od německého obyvatelstva. Před 2. světovou válkou získalo Československo věhlas po celém světě a to také díky německému obyvatelstvu, které k tomu velkou měrou přispělo v různých odvětvích –

sklářství, textilní výrobky, bižuterie, automobily, věda, lázeňství. Po válce však došlo k jejich úpadku a nikdy se již neobnovily v původním rozsahu (*Hradilová, 1996*).

Ostravsko

Ostravsko má specifický vývoj oproti zbytku pohraničí, je jedinou částí dnešního česko-polského pohraničí, která sousedila s Polskem i před 2. světovou válkou. Po válce nedošlo k výraznému úbytku obyvatel jako ve zbytku pohraničí, naopak se jejich počet zvyšoval především v 60. a 70. letech, díky velké poptávce po pracovní síle v těžebním a těžkém průmyslu, který se velmi rychle rozrůstal, takže i hospodářství se zde rozvíjelo, i když bylo zaměřeno především na jedno odvětví.

V dostupnosti je na tom území Ostravska mnohem lépe než zbytek pohraničí, je propojeno dálnicemi s Prahou, Brnem i Olomoucí, staví se také dálnice do Polska směrem na Katowice, dobré spojení je i směrem na Slovensko, do Žiliny. V železniční dopravě je na tom Ostravsko obdobně jako u silniční (*Moravskoslezský kraj, 2010*).

2. Rešerše literatury

Problematikou stavu česko-polského pohraničí či vytvoření typologie obcí se zabývalo či alespoň částečně týkalo mnoho prací. V této kapitole bych se zmínil o několika z nich a stručně popsal, čím se zabývají.

První je *Geografická analýza pohraničí (Jeřábek, 1999,)*, která vznikla za účelem analýzy českého pohraničí (na úrovni pohraničních okresů) před vstupem České republiky do EU. Měla se stát východiskem pro regionální rozvoj oblasti. Vstupem do EU totiž vzniká nová situace pro tento region – mění se z periferního na tranzitní prostor a stává se tak součástí celého středoevropského prostoru. Tato analýza porovnává jak dílčí části pohraničí mezi sebou, tak i s vnitrozemím ČR, dle jednotlivých odvětví – životní prostředí, zemědělství, obyvatelstvo, trh práce, průmysl, doprava a služby.

Přínosným dílem pro mou bakalářskou práci se stala *Typologie venkovského prostoru Česka (Perlín, Kučerová, Kučera, 2010)*, která se sice nezabývá přímo česko-polským pohraničím, ale vytváří typologii obcí – pomocí několika statistických metod, mj. pomocí shlukové analýzy. Nejprve autoři určili sledované jednotky a ukazatele (16 parametrů) a poté vytvořili samotnou analýzu, ze které vzešlo 8 typů obcí, které byly dále podrobněji popsány a byl zhodnocen jejich současný stav, budoucí vývoj a potenciál. Tato práce tak může sloužit jako pomůcka k lepšímu poznání charakteru venkovských oblastí a jejich rozvojovým možnostem.

Důležitým dokumentem v rámci přeshraniční spolupráce je *Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007 – 2013 (EU, 2010)*, který se zabývá především problematikou spolupráce obcí – vytvořením 4 prioritních os. Zaobírá se také charakteristikou jednotlivých vlastností regionu – demografií, ekonomickou situací, dopravní dostupností a jinými. Jako shrnutí těchto faktorů má posloužit SWOT analýza, která by měla upozornit na silné a slabé stránky území.

Práce, která se zabývá podobným tématem jako předcházející, je *Czech-Polish Cross Border Cooperation (Fňukal, Kladivo, Szczyrba, Toušek, 2006)*, která analyzuje přeshraniční spolupráci v období 2000-2006 a zkoumá možnosti budoucí spolupráci s polskými regiony v dalším plánovacím období (2007-2013) v rámci euroregionů na česko-polské hranici. Dle provedené analýzy byly nejúspěšnějšími euroregiony do roku 2006 Glacensis a Praděd. Z úspěšných projektů lze zmínit: vytvoření centra obchodní spolupráce v euroregionu Nisa, rekonstrukci silnic v příhraničním regionu Ústí nad Orlicí či rekonstrukce přístupových komunikací k hraničnímu přechodu Orlické Záhoří-Mostowice.

Studie, která může sloužit jako inspirace v oblasti demografického vývoje, charakteristiky území dle určitých ukazatelů (i když se zabývá Slovenskou republikou, ale principy zůstávají stejné) se jmenuje *Socio-economic situation as a factor of changes in demographic development: case study Slovakia* (Michálek, Podolák, 2001). Tento článek analyzuje dopad zvyšování podílu obyvatel pod hranicí chudoby na změny v jejich demografickém chování – se zaměřením především na změny v hodnotách plodnosti, porodnosti, sňatečnosti a rozvodovosti. Důležitou součástí je také vymezení území na základě chudoby regionů na Slovensku – ty se nachází především na východě. Na závěr autoři upozorňují na chybějící či dokonce negativní politiku státu vůči rodinám.

Ve stejném časopise (Moravian Geographical Reports) vyšla i studie *Possibilities of trans-boundary cooperation between municipalities in an industrial agglomeration separated by the frontier – The borderland area of northern Moravia and upper Silesia as an example* (Mikulík, Kolibová, Havrlant, 2001), která se zabývá především spoluprací měst v průmyslové oblasti Ostrava-Katowice. Nedílnou součástí studie se stalo anketní šetření zaměřené na zjištění stavu a perspektivy spolupráce a určení specifického vývoje této oblasti po roce 1989. Z ankety a z celé studie autoři zjistili, že česko-polská spolupráce v této oblasti zatím není ještě na tak kvalitní úrovni (také díky legislativním rozdílům mezi oběma zeměmi), ale existuje snaha to změnit, která se upíná především ke vstupu obou zemí do Evropské unie.

Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze (Musil, Müller, 2008) je práce, která definuje chápání pojmu periferie a vymezuje oblasti v ČR, které můžeme označit za periferní oblast (rozděleno na širší a užší vymezení) dle zvolených faktorů. Dle širšího vymezení v nich žilo skoro 10 % obyvatel, dle užšího necelých 5 % – nachází se především na okrajích metropolitních regionů a území regionálních středisek. Jsou charakteristické vysokým podílem obyvatel pracujících v priméru, nízkou hustotou zalidnění, nízkou vzdělaností, vysokým podílem obyvatelstva dojíždějícího za prací.

Posledním zmíněným je dílo *Cezhraničné väzby, cezhraničná spolupráca* (Halás, 2005), které se zabývá česko-slovenským pohraničím (především jeho slovenskou část) – snaží se zachytit vzájemné vazby a spolupráci v transformačním období s důrazem na změny po rozpadu federace, prostorovou diferenciaci pohraničí vzhledem k jeho vztahu k české části a legislativní stránku spolupráce. Dle autora jsou nejsilnější vazby mezi Českem a Slovenskem v jižní části pohraničí – dobrá propustnost hranice, lokalizace měst v blízkosti hranice.

3. Metodika

3.1. Ukazatele pro srovnávání vlastností pohraničí a pro vytvoření typologie obcí

Všechna data byla čerpána z pramenů *Českého statistického úřadu* a *Portálu ministerstva práce a sociálních věcí ČR*. Nebyla ale vždy v podobě, ve které byla potřeba pro vytváření typologie obcí a srovnávání vlastností regionu, a proto byla upravena.

Střední stav obyvatelstva

Jako střední stav obyvatelstva byl zvolen průměr krajních (1. 1. 2000 a 31. 12. 2009) a střední hodnoty období (1. 1. 2005).

Průměrný roční přirozený přírůstek obyvatel

Data ČSÚ poskytovala absolutní údaje za jednotlivé roky, do analýzy byl potřebný průměrný roční PP na 1 000 obyvatel (desetiletý průměr za období 2000-2009). U obcí Kobylá nad Vidnávkou (okres Jeseník) a Písečná (okres Frýdek-Místek) bylo počítáno jen s obdobími 2001-2009, protože v roce 2001 teprve tyto obce vznikly.

$$PP_p = \frac{\sum PP_i}{S_s \times n_i} \times 1000$$

PP_p ... průměrný roční přirozený přírůstek

S_s ... střední stav obyvatelstva

Průměrné roční migrační saldo obyvatel a průměrný roční celkový přírůstek obyvatel

Data počítána na stejném principu jako předešlý ukazatel.

Obyvatelstvo starší 15 let dle dokončeného vzdělání

U vzdělanostní charakteristiky byly zvoleny 3 kategorie:

- **Základní:** základní či nedokončené vzdělání (při SLDB 2001 zjišťováno dohromady)
- **Střední bez maturity:** Střední odborné vzdělání bez maturity a vyučení (při SLDB 2001 zjišťováno dohromady)
- **Úplné střední s maturitou či vyšší:** Úplné střední vzdělání s maturitou, vyšší odborné a nadstavbové, vysokoškolské (při SLDB 2001 zjišťováno ve třech kategoriích, které byly sečteny – obce vykazovaly podobné tendence)

Data ČSÚ poskytovala absolutní data, která byla zrelativizována (obyvatelé bez vzdělání či ti, u kterých nebylo zjištěno, se při relativizaci vypustili, takže 3 zvolené kategorie tvořily 100% souboru, se kterým se dále počítalo). Hodnoty pro celé pohraničí byly počítány jako vážený průměr hodnot jednotlivých SO ORP.

Míra nezaměstnanosti obyvatel

Údaje byly čerpány z Portálu MPSV, vybrán byl údaj z 30. 6. 2005, který se nachází přibližně ve středu daného období, a navíc již používá novou metodiku (od 1. 1. 2005 se míra nezaměstnanosti počítá se na základě EAO). Průměrná nezaměstnanost 2005-2009 byla počítána jako průměr míry nezaměstnanosti hodnot z 30. 6. a 31. 12. u jednotlivých let. Hodnoty pro celé pohraničí byly počítány jako vážený průměr hodnot jednotlivých SO ORP.

Věková struktura obyvatel

Věková struktura obyvatel (k 31. 12. 2003) byla rozdělena již v pramenech ČSÚ na 3 kategorie obyvatel (data byla udána v relativních hodnotách):

- **0 – 14 let** (předproduktivní)
- **15 – 64 let** (produktivní)
- **65 let a starší** (poproduktivní)

Hodnoty pro SO ORP a celé pohraničí byly počítány jako vážený průměr hodnot jednotlivých obcí.

Index stáří

Index stáří byl počítán pomocí věkové struktury k 31. 12. 2003.

$$I_s = \frac{S_{65+}}{S_{0-14}}$$

S ... počet obyvatel

I_s ... index stáří

Podíl ekonomicky aktivní obyvatelstva

Byla použita data ekonomické aktivity obyvatel ze SLDB 2001.

$$\text{podíl EAO} = \frac{S_{EAO}}{S_c}$$

S_c ... celkový počet obyvatel

S_{EAO} ... počet EAO

Vzdálenost od krajského města, okresního města a ORP

Vzdálenosti obcí byly získány z webových stránek ŠKODA Auto a.s. (vždy se jedná o nejkratší možnou silniční vzdálenost).

3.2. Shluková analýza

Typologie obcí byla vytvořena pomocí shlukové analýzy, což je vícerozměrná statistická metoda, jejímž cílem je rozdělení souboru na několik stejnorodých podmnožin, vzájemně se vylučujících. K charakterizaci jednotlivých členů souboru používá více parametrů, jednotlivé členy pak považuje za body v m-rozměrném prostoru a zároveň se snaží určit skupiny bodů tak, aby body, které patří do jedné skupiny, byly sobě blíže než body, které patří do jiné skupiny. Na rozdíl od jiných analýz nesnižuje počet proměnných a nedochází k překrývání tříd – výstupem je úplná klasifikace. Výsledek analýzy závisí na typu a počtu parametrů, které do ní vstupují, na zvoleném vyjádření podobnosti a na způsobu shlukování. (Heřmanová, 1991).

Typologie obcí byla vytvořena ze shlukové analýzy, do které vstupovalo 10 parametrů (proměnných):

- 1) Průměrný roční přirozený přírůstek (2000-2009)
- 2) Průměrné roční migrační saldo (2000-2009)
- 3) Podíl obyvatel se základním vzděláním (SLDB 2001)
- 4) Podíl obyvatel se středním vzděláním bez maturity (SLDB 2001)
- 5) Podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou či s vyšším vzděláním –
nástavbové, vyšší odborné či vysokoškolské (SLDB 2001)
- 6) Podíl obyvatel ve věku 0-14 let (31. 12. 2003)
- 7) Podíl obyvatel ve věku 15-64 let (31. 12. 2003)
- 8) Podíl obyvatel ve věku 65 let a více (31. 12. 2003)
- 9) Míra nezaměstnanosti (30. 6. 2005)
- 10) Podíl EAO (SLDB 2001)

Všechny parametry byly před vstupem do analýzy standardizovány.

$$Z_i = \frac{(x_i - \bar{x})}{s}$$

Z_i ... standardizovaná hodnota

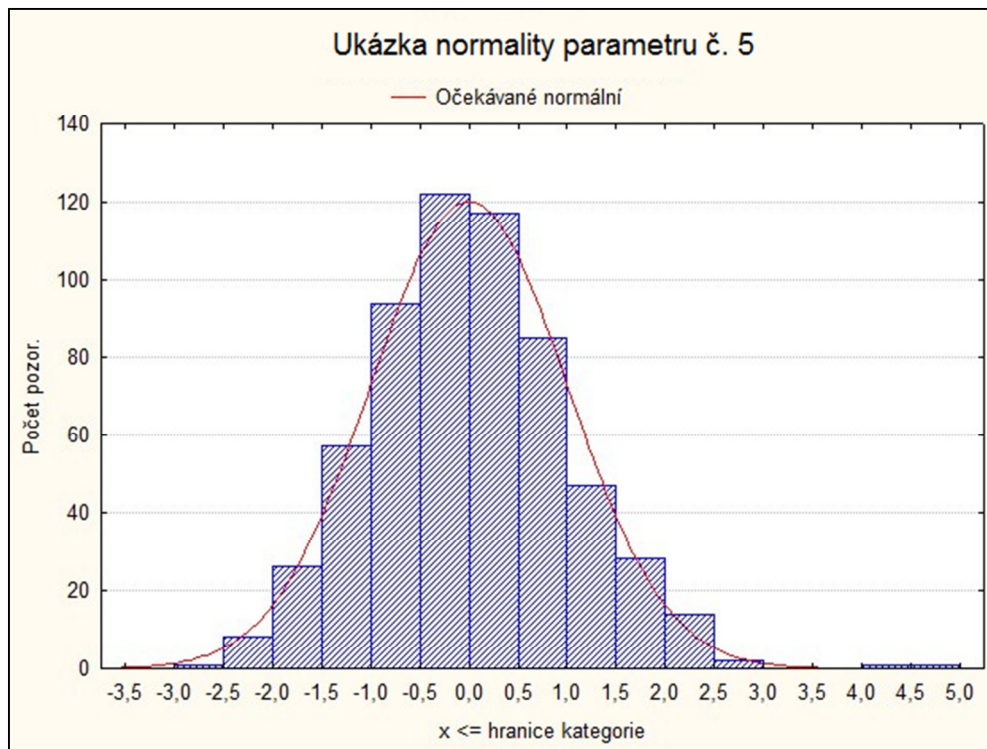
x_i ... hodnota prvku

$\bar{x}$ ... průměr souboru

s ... směrodatná odchylka

Tyto hodnoty jednotlivých parametrů již dále nebyly transformovány, protože vykazovaly normalitu (viz Obr. 3). Shoda s teoretickým normálním (Gaussovým) rozdělením byla i testována – jednak pomocí χ^2 testu, jednak pomocí Kolmogor-Smirovova testu.

Do analýzy vstoupilo 603 obcí, které se během shlukové analýzy (byla použita metoda k-průměrů) rozdělily do 5 shluků a staly se tak základem typologie obcí. Tyto typy byly popsány dle svých charakteristických vlastností (vždy byl popisován průměr vybraných parametrů).

Obr. 3 Ukázka normality parametru č. 5 (podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou či s vyšším vzděláním při SLDB 2001)
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003)

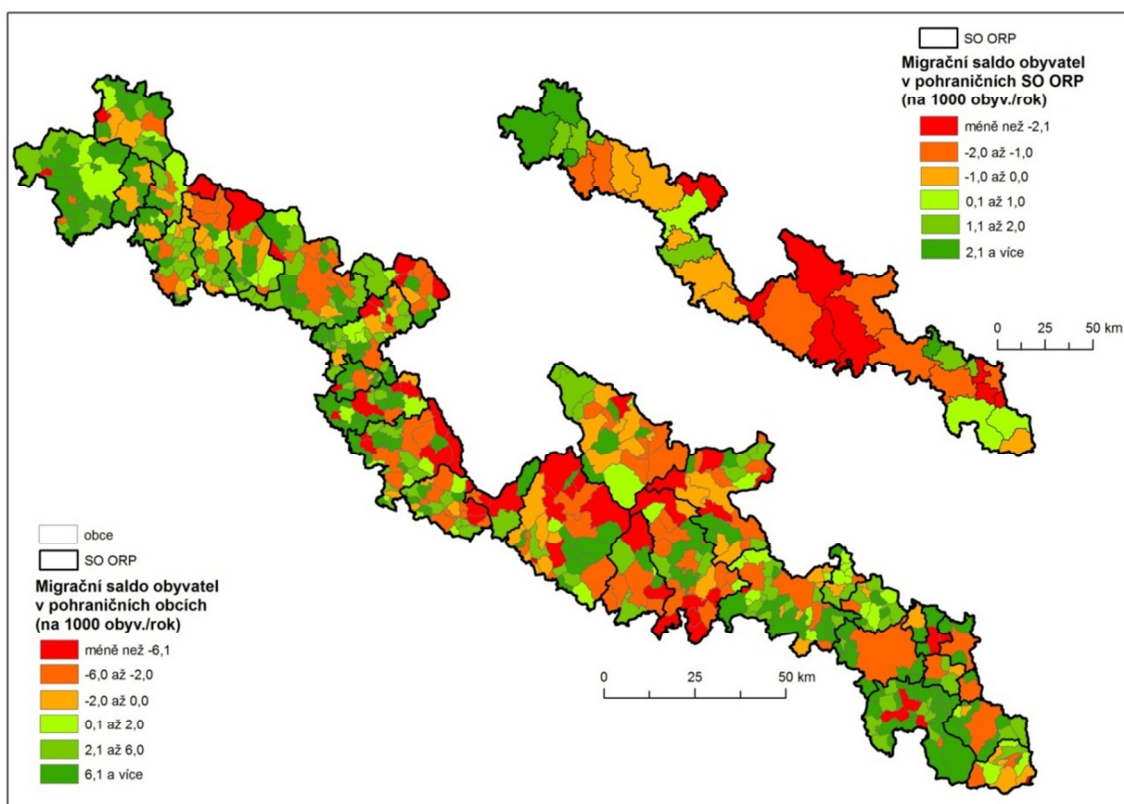
4. Analýza pohraničí a komparace s ČR

SO ORP česko-polského pohraničí vykazují mnoho společných znaků, ale také velké množství rozdílů v některých ukazatelích. Tato kapitola se těmito rozdíly a podobnostmi bude podrobněji zabývat a porovnávat je mezi sebou a nakonec je srovná s vývojem v celé ČR v daném období 2000-2009.

4.1. Vybrané demografické ukazatele

Velmi důležitými ukazateli stavu území jsou demografické údaje, které vypovídají o změnách v počtu a struktuře obyvatel, které mohou napovědět něco o budoucím vývoji území.

První z nich, přirozený přírůstek obyvatel, je v česko-polském pohraničí srovnatelný s celou ČR – tedy -0,5 (ČSÚ, 2009). Úbytek obyvatel vykazují 313 obcí, nejhůře jsou na tom z jednotlivých SO ORP Karviná a Železný Brod, nejlépe naopak Liberecko a východočeská oblast (viz Příloha č. 3). Druhým ukazatelem je migrace obyvatel, která je v pohraničí záporná, takže je na tom mnohem hůře než zbytek ČR (-0,6 resp. 3,0), kde je vidět naopak výrazný příliv obyvatel (ČSÚ, 2009). Více jak polovina obcí má migrační saldo kladné,

Obr. 4 Průměrné roční migrační saldo v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí v letech 2000 až 2009

(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2009)

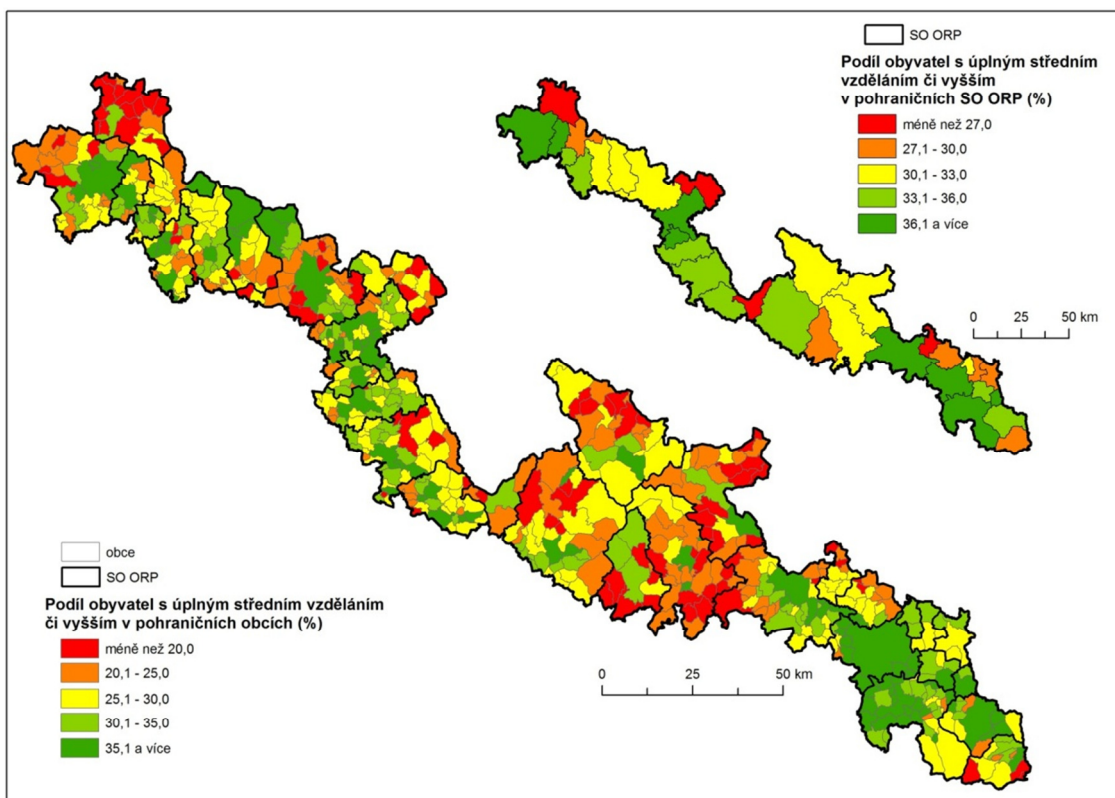
celkový úbytek obyvatel migrací je způsoben především městským obyvatelstvem (30 ORP má záporné MS). Nejvíce obyvatel odchází také z hornatějších oblastí Jeseníků, Orlických hor a Krkonoš (především díky nedostatku pracovních příležitostí a uplatnění pro vysokoškoláky) a z hustě obydlených oblastí Ostravska – SO ORP Ostrava, Karviná, Český Těšín, Orlová a Havířov (*viz Obr. 4*), odkud se stěhují do okolních menších obcí za zdravějším a méně rušným prostředím. Jediným větším městem zaznamenávajícím růst počtu obyvatel je Liberec a okolní SO ORP. Celková změna obyvatel (v pohraničí -1,1; v ČR 2,5) prakticky odpovídá migrační změně (*viz Příloha č. 4*), takže jsou na tom nejhůře hornaté oblasti (kromě SO ORP v Orlických hor, které mají kladné PP) a hustě obydlené části Ostravska, nejlépe Liberecko a méně hustě obydlené oblasti Ostravska (*ČSÚ, 2009*).

Poslední sledovaný údaj se zaměřuje na věkovou strukturu obyvatel, konkrétně na srovnání počtu obyvatel předproduktivního a poproduktivního věku, vyjádřeného indexem stáří. V porovnání s celou ČR má česko-polské pohraničí nižší index stáří (tedy větší zastoupení obyvatelstva do 15 let) – 82,5 % resp. 91,6 v celé ČR (*ČSÚ, 2004*). Více seniorů než průměr ČR mají jen SO ORP Dobruška, Semily, Nové Město nad Metují, Náchod a především Železný Brod, kde žije jako v jediném SO ORP více seniorů než dětí do 15 let (*viz Příloha č. 5*).

4.2. Analýza vzdělanostní struktury

Dalším ukazatelem, který může ukázat potenciál území, je úroveň vzdělanosti obyvatel. Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním je v pohraničí nižší než v celé ČR (7,8 % resp. 9,1 %). V pohraničí je nejvyšší podíl v okolí Ostravy a Liberce, tedy ve dvou největších městech pohraničí (*ČSÚ, 2003*), nejnižší podíl naopak v periferních oblastech (SO ORP Broumov, Králíky, Frýdlant, Kravaře, Podkrkonoší a oblasti Jeseníků), odkud většinou vysokoškoláci migrují do větších měst (*viz Příloha č. 6*).

Důležité pro potenciál území jsou nejen vysokoškoláci, ale také středoškoláci s maturitou – dohromady tedy obyvatelé s úplným středním vzděláním a vyšším. I zde je jejich podíl v pohraničí nižší – 35,0 % resp. 37,9 % v ČR (*ČSÚ, 2003*). Vysoký podíl má znovu okolí Ostravy a Liberce, ale také východočeská oblast (*viz Obr. 5*).

Obr. 5 Podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou a s vyšším vzděláním v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí při SLDB 2001 (zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003)

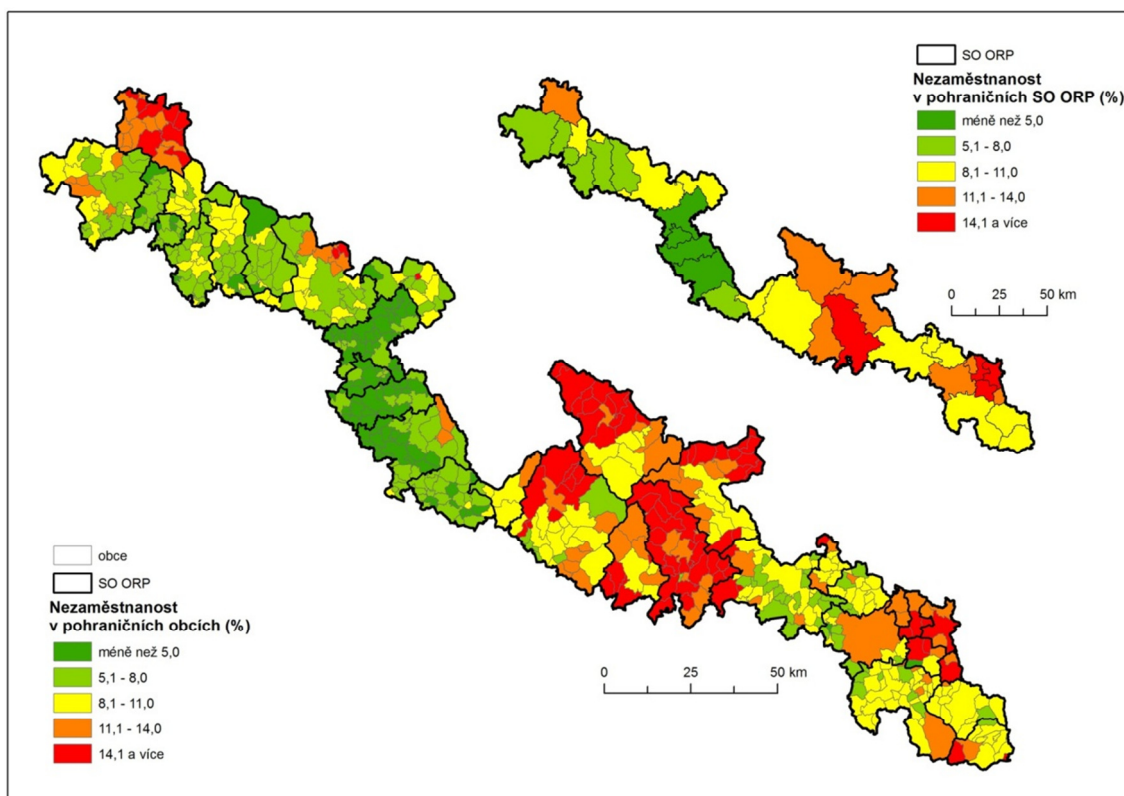
4.3. Trh práce

Ekonomické údaje jsou důležitou charakteristikou oblasti – především jeho současného stavu.

Jedním z těchto údajů je míra nezaměstnanosti (popisována v letech 2005-2009 dle nové metodiky). Ta je v pohraničí skoro o polovinu větší než v celé ČR – 10,2 % resp. 7,3 % v ČR (*MPSV, 2011*) – ale během daného období vykazuje stejný vývoj (od roku 2005 klesala až po období počátku ekonomické krize v roce 2009, kdy začala výrazně stoupat). Z hlediska jednotlivých SO ORP je na tom výrazně lépe západní část pohraničí (kromě Frýdlantu), kde se míra nezaměstnanosti pohybuje v průměru či mírně pod průměrem ČR, než východní část, kde míra nezaměstnanosti přesahuje u většiny SO ORP 10 %, především v hustě obydlených částech Ostravska a v oblasti Jeseníků.

Druhým údajem vypovídajícím o ekonomické síle území je podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva. Nejmenší podíl pracujících nalezneme v SO ORP ve východočeské oblasti (především SO ORP Žamberk) a v nejvýchodnější části pohraničí (kromě Ostravy, která má podíl EAO nadprůměrný). Největší podíl EAO, který je srovnatelný s průměrem celé ČR, nalezneme na Liberecku a v SO ORP Jeseník, Bruntál a Rýmařov (*viz Příloha č. 7*).

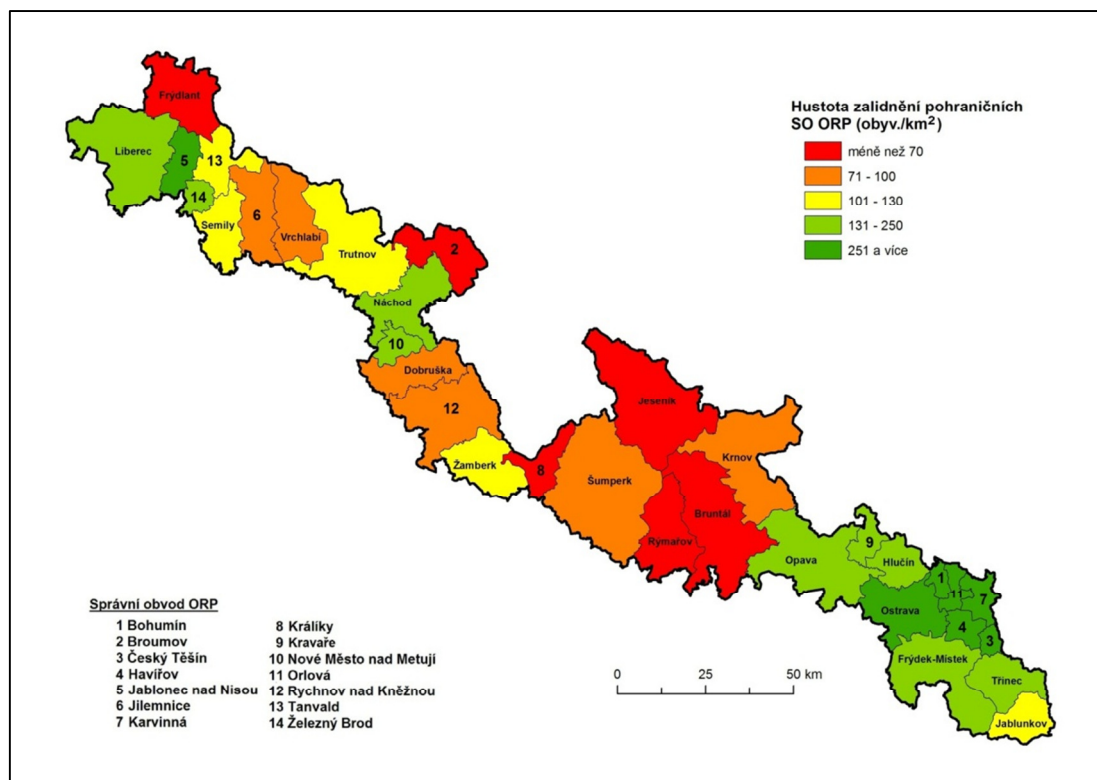

Obr. 6 Průměrná míra nezaměstnanosti v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí v letech 2005 až 2009
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: MPSV, 2011)

4.4. Dostupnost

Jednou z dalších charakteristik území je hustota zalidnění, která je velice rozdílná v rámci pohraničí – především v závislosti na reliéfu území. Velmi vysoká je v nížinatém území východně od SO ORP Opava (cca 400 obyv./km²), také na Liberecku a Náchodsku. Naopak velmi nízká je v hornatých oblastech Jeseníků (území mezi SO ORP Žamberk a Opava – jen 68 obyv./km²), SO ORP Broumov a Frýdlant (*viz Obr. 7*) – nenachází se zde žádné město větší než 30 000 obyvatel, naopak v nížinatých oblastech desítky takových měst (z toho 6 měst nad 50 000).

Jako poslední srovnávací ukazatel byla zvolena silniční vzdálenost obcí do svého okresního či krajského města. Nejhorší dostupnost do krajského města (21 obcí má vzdálenost větší než 100 km) mají SO ORP v oblasti Jeseníků (průměrná vzdálenost SO ORP Jeseník – 112 km, největší v obci Bílá Voda – 132 km), naopak nejlepší je v okolí Ostravy, Liberce a u pohraničních obcí blízkých Hradci Králové a Pardubicím. Z hlediska dostupnosti do okresního města dosahuje nejvyšších hodnot SO ORP Jablunkov (průměrně 43 km), Krnov (především Osoblažsko), Králíky a Broumov (*viz Obr. 2 a Příloha č. 8*).

Obr. 7 Hustota zalidnění v SO ORP česko-polského pohraničí
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2009)

4.5. Syntéza

Po porovnání všech ukazatelů v předchozích kapitolách si bylo možné vytvořit představu o stavu pohraničních SO ORP. Podrobněji budou zmíněny ty, které mají velmi negativní a pozitivní stav dle dříve popsaných parametrů.

Jednoduchá typologie SO ORP na základě komplexního hodnocení vybraných ukazatelů:

Negativní stav:

SO ORP Králíky – všechny ukazatele velmi negativní (kromě kladné věkové struktury obyvatel a průměrné míry nezaměstnanosti)

SO ORP Broumov – nadprůměrná míra nezaměstnanosti, nízká vzdělanost, špatná dostupnost, emigrace obyvatel

SO ORP Rýmařov – vysoká míra nezaměstnanosti, špatná dostupnost, emigrace obyvatel

SO ORP Jeseník – nadprůměrná míra nezaměstnanosti, špatná dostupnost, emigrace obyvatel

SO ORP Bruntál – nadprůměrná míra nezaměstnanosti, špatná dostupnost, emigrace obyvatel

Kromě Broumova se jedná o SO ORP v oblasti Jeseníků, tato část pohraničí je na tom tedy z celkového pohledu nejhůře, především díky emigraci obyvatel a velmi špatné

dostupnosti. Dostává se tak do začarovaného kruhu – poskytuje velmi špatné pracovní příležitosti, takže schopní a vzdělaní lidé nepřichází do oblasti, spíše naopak, místní odchází do vnitrozemí za prací a lepším ohodnocením, takže se snižuje vzdělanost obyvatel a tím i jejich potenciál.

Situace ale jistě není úplně bezvýchodná. Krásná a čistá příroda, množství zajímavostí a památek, zimní a letní sporty mohou přilákat turisty do této oblasti. To se již začíná částečně dařit (především na Jesenicku), ale velmi důležitá těsná spolupráce místních podnikatelů a veřejné správy zatím bohužel vázne.

Pozitivní stav:

SO ORP Jablonec nad Nisou – imigrace obyvatel, vysoká vzdělanost, vysoký podíl EAO, dobrá dostupnost

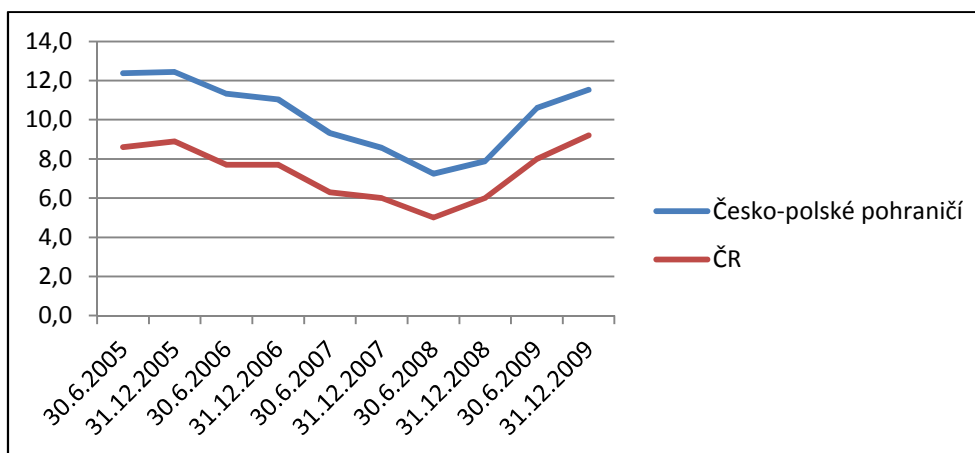
SO ORP Liberec – imigrace obyvatel, vysoká vzdělanost, vysoký podíl EAO, dobrá dostupnost

SO ORP Ostrava – vysoká vzdělanost, dobrá dostupnost, vysoký celkový úbytek obyvatel

Území okolo dvou krajských měst poskytuje dostatek pracovních příležitostí, množství služeb, škol či kulturní a sportovní vyžití. Jediným problémem, který trápí především Ostravu, je horší životní prostředí ve městě, smog a dopravní ruch. Proto zde dochází k suburbanizaci, především do obcí SO ORP Kravaře, Hlučín a Frýdek-Místek.

4.6. Celkové srovnání stavu pohraničí s celou ČR

Původní předpoklady o zaostalosti česko-polského pohraničí vůči zbytku ČR se potvrdily již při srovnávání jednotlivých pohraničních SO ORP (většina se pohybovala ve vybraných ukazatelích pod průměrem ČR), tak i při srovnání celého pohraničí s celou ČR.

Obr. 8 Vývoj míry nezaměstnanosti v česko-polském pohraničí a ČR v letech 2005 až 2009 (zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: MPSV, 2011)

To vykazuje mnohem vyšší míru nezaměstnanosti (*viz Obr. 8*), migraci obyvatel z regionu (počet obyvatel pohraničí se tedy snižuje), v pohraničí je také menší podíl vysokoškoláků a obyvatel s vyšším než úplným středním vzděláním. Na stejné úrovni s průměrem ČR se pohybuje přirozený přírůstek (stejně jako v celé ČR mírně ubývá obyvatel) a podíl EAO. Lépe je na tom z vybraných ukazatelů jen v hustotě zalidnění (díky Ostravsku, zbytek pohraničí je na tom hůře) a ve vyšším podílu mladších obyvatel do 15 let (*viz Tab. 1*). Velkým problémem pro většinu území pohraničí je silniční vzdálenost do větších středisek. Z tohoto hlediska jsou na tom nejhůře obce v hornatějších částech pohraničí (oblast Jeseníků, Orlických hor, Krkonoš), což můžeme srovnat s dostupností obcí na Šumavě, Vysočině.

Tab. 1 Vybrané ukazatele česko-polského pohraničí a celé ČR
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003; ČSÚ, 2009; MSPV, 2011)

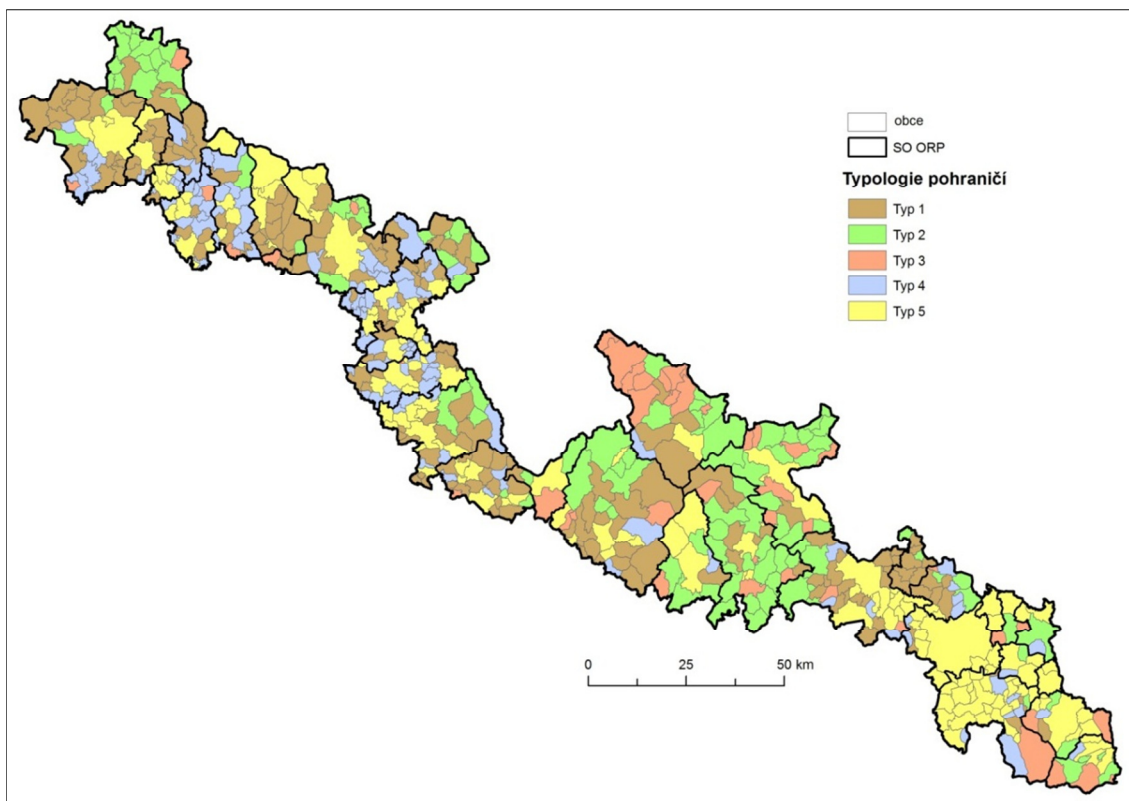
	střední stav obyvatel (2000-2009)	hustota zalidnění (obyv./km ²)	průměrný přirozený přírůstek (2000-2009)	průměrné migrační saldo (2000-2009)	průměrný celkový přírůstek (2000-2009)	podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním (SLDB 2001)	podíl obyvatel s úplným středním vzděláním a vyšším (SLDB 2001)	index stáří (31. 12. 2003)	průměrná míra nezaměstnanosti (2005-2009)	podíl EAO (SLDB 2001)
Česko-polské pohraničí	1 760 548	172	-0,5	-0,6	-1,1	7,8	35,0	82,5	10,2	50,7
ČR	10 323 639	131	-0,5	3,0	2,5	9,1	37,9	91,6	7,3	51,4

5. Typologie obcí česko-polského pohraničí

Typologie obcí byla vytvořena ze shlukové analýzy, do které vstupovalo 10 parametrů, které byly vybrány tak, aby zohledňovaly základní demografické, vzdělanostní a ekonomické charakteristiky regionu.

- demografické:
  - průměrný roční přirozený přírůstek obyvatel
  - průměrné roční migrační saldo obyvatel
  - věková struktura obyvatel (0-14 let, 15-64 let, 65 let a více)
- vzdělanostní
  - dokončené vzdělání obyvatel (základní, střední bez maturity, úplné střední s maturitou či vyšší)
- ekonomické
  - míra nezaměstnanosti obyvatel
  - podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva

Po vypracování shlukové analýzy bylo 603 obcí česko-polského pohraničí rozděleno do 5 shluků (viz Obr. 9) na základě podobnosti podle 10 výše zmíněných ukazatelů.

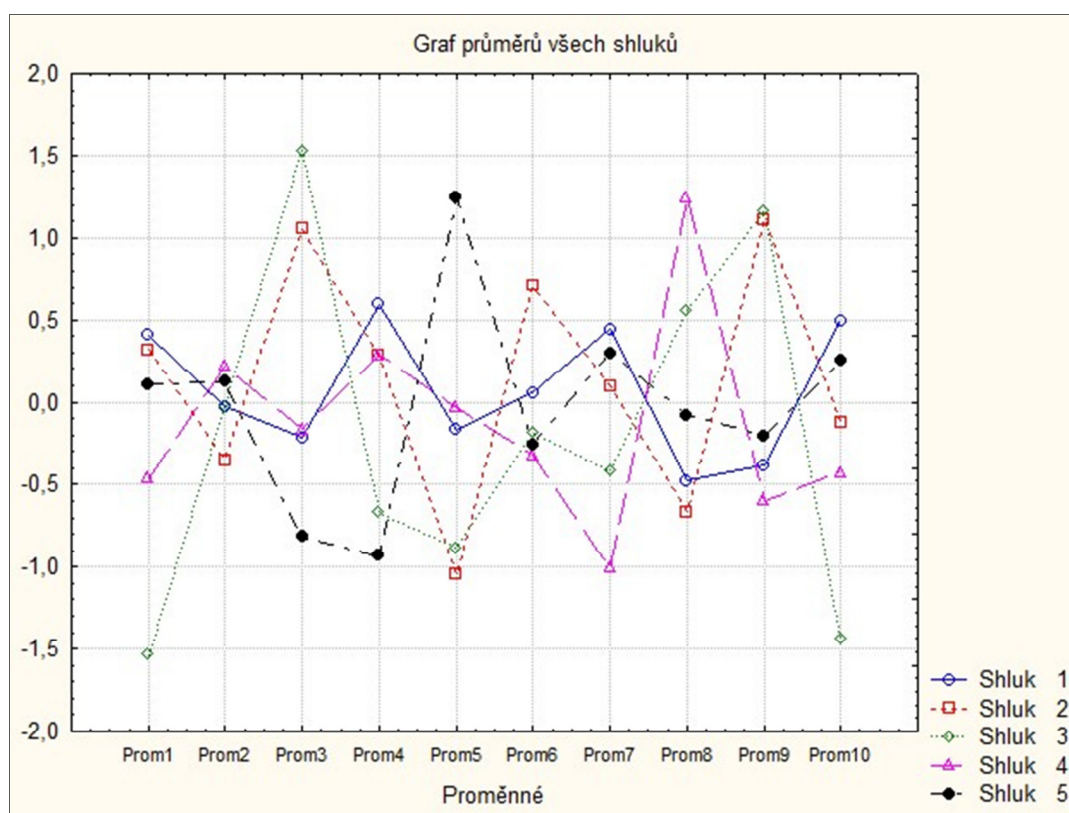
Obr. 9 Typologie obcí česko-polského pohraničí
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003, 2004, 2009; MPSV, 2011)

Tyto shluky se staly základem k vytvoření typologie obcí česko-polského pohraničí.

Typologie obsahuje 5 typů (shluků):

- Typ č. 1 (184 obcí)
- Typ č. 2 (106 obcí)
- Typ č. 3 (46 obcí)
- Typ č. 4 (116 obcí)
- Typ č. 5 (151 obcí)

Nyní budou tyto typy podrobně rozebrány dle svých charakteristických vlastností (ve srovnání s průměrnými hodnotami pohraničních obcí).

Obr. 10 Graf průměrů všech shluků
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003, 2004, 2009; MPSV, 2011)

5.1. Typ č. 1

Do prvního typu patří obce menší či středně velké do 10 tis. obyvatel (včetně Hlučína, který má více obyvatel). Z větších obcí zde patří Hlučín, Broumov, Frýdlant, Tanvald, Kravaře (střediska SO ORP) a Hrádek nad Nisou. Obce spadající do tohoto typu jsou dle daných ukazatelů (ekonomických, demografických i vzdělanostních) v dobrém stavu. Jedná se především o obce v zázemí velkých měst (Liberec, Ostrava, Opava) či v blízkosti mikroregionálních středisek (Šumperk, Jeseník, Vrchlabí).

- nadprůměrný přirozený přírůstek (1,0)
- nadprůměrný počet obyvatel se středním vzděláním bez maturity (45,7 %)
- podprůměrný podíl obyvatel nad 65 let (12,2 %)
- podprůměrná míra nezaměstnanosti (8,2 %)
- nadprůměrný podíl EAO (51,4 %)

5.2. Typ č. 2

Do druhého typu spadají obce menší velikosti (do 5 tis. obyvatel) a dvě velká města, střediska SO ORP (Karviná, Orlová). Nachází se především v oblasti Jeseníků (zejména SO ORP Bruntál, Krnov a Rýmařov), v SO ORP Broumov a Frýdlant – tedy v nejvíce periferních oblastech česko-polského pohraničí. Tomu odpovídají také negativní statistiky – především vysoká nezaměstnanost a nízká vzdělanost obyvatel. Ohledně změny počtu obyvatel je v obcích situace velmi rozdílná (stejně jako v jednotlivých SO ORP) – např. ve dvou velkých městech je vidět výrazný úbytek obyvatel, především díky migraci z měst.

- nadprůměrný přirozený přírůstek (0,6)
- podprůměrné migrační saldo (0,9)
- vysoký podíl obyvatel do 15 let (18 %)
- vysoký podíl obyvatel se základním vzděláním (35,7 %), nízký podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou a vyšším (20,0 %)
- vysoká míra nezaměstnanosti (16,5 %)

5.3. Typ č. 3

Třetí shluk obsahuje především malé obce do 1 000 obyvatel a několik větších obcí (největší – Petřvald a Mosty u Jablunkova se 7 resp. 4 tis. obyvateli), ale žádné středisko SO ORP. Obce se nachází především na Javornicku (SO ORP Jeseník), v okolí Jablunkova a rozptýleně v oblasti Jeseníků. Oproti shluku č. 2 vykazuje ještě negativnější charakteristiky – především velmi vysoký úbytek obyvatel, velmi nízkou vzdělanost obyvatel, nízký podíl

EAO, vysokou nezaměstnanost, větší počet starších obyvatel. Problémem je také velká vzdálenost do krajského (průměrně 74,3 km) a okresního města (26,3 km). Jedná se tedy obce s nejhorsším stavem a perspektivou do budoucna.

- velmi nízký přirozený přírůstek (-7,0)
- velmi vysoký podíl obyvatel se základním vzděláním (38,7 %), nízký podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou a vyšším (21,2 %)
- nadprůměrný podíl obyvatel nad 65 let (15,4 %)
- vysoká míra nezaměstnanosti (16,7 %)
- velmi nízký podíl EAO (44,2 %)

5.4. Typ č. 4

Čtvrtý typ zahrnuje menší a středně velké obce do 5 tis. obyvatel (kromě Hronova – přes 6 tis. obyv.) – především v Libereckém a Královehradeckém kraji (v okolí Náchoda a Semil). Je charakteristický vysokým podílem starších obyvatel nad 65 let, nižším přírůstkem obyvatel a nezaměstnaností.

- podprůměrný přirozený přírůstek (-2,6)
- nadprůměrný podíl obyvatel se středním vzděláním bez maturity (44,4 %)
- velmi vysoký podíl obyvatel nad 65 let (17,5 %)
- podprůměrná míra nezaměstnanosti (7,1 %)
- podprůměrný podíl EAO (47,3 %)

5.5. Typ č. 5

Do posledního shluku patří obce malé, středně velké i ty největší. Spadají sem obě krajská města Liberec a Ostrava, 26 z 33 ORP, malé obce, které se nachází většinou v bezprostřední zázemí měst, či lyžařská střediska (Špindlerův Mlýn, Pec pod Sněžkou, Deštné v Orlických horách). U toho typu lze zaznamenat průměrnou změnu počtu obyvatel (ve velkých městech většinou úbytek), průměrnou nezaměstnanost a především vysoký podíl obyvatel s vyšším vzděláním.

- průměrný přirozený přírůstek (-0,3)
- velmi vysoký podíl obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou a vyšším (37,0 %)
- průměrná míra nezaměstnanosti (9,2)
- nadprůměrný podíl EAO (50,4 %)

6. Závěr

Úkolem této bakalářské práce bylo vytvoření typologie obcí česko-polského pohraničí. Ta byla vytvořena pomocí aplikací metody shlukové analýzy, do které vstupovalo 10 vybraných demografických, vzdělanostních a ekonomických parametrů, které byly podrobně popsány v metodice. Obce tak byly rozděleny do 5 shluků – typů, které byly popsány dle jejich charakteristických vlastností. První z nich obsahuje především obce v zázemí větších měst s mladším obyvatelstvem a nízkou nezaměstnaností. Do druhého typu spadá nejvíce obcí z oblasti Jeseníků, které mají spíše negativní ukazatele (vysoká nezaměstnanost, nízká vzdělanost). Nejnegativnější statistiky ale vykazuje třetí typ obcí (především na Javornicku, v okolí Jablunkova a rozptýleně v oblasti Jeseníků) – vysoký úbytek obyvatel, nízká vzdělanost, vysoká nezaměstnanost, velký podíl starších obyvatel a špatná dostupnost. Čtvrtý typ (zejména okolí Semil a Náchoda) je na tom lépe, má nižší nezaměstnanost, průměrnou vzdělanost, ale také velký podíl starších obyvatel. Do posledního typu patří většina ORP (i obě krajská města) a je typický vysokou vzdělaností a úbytkem obyvatel.

Druhým úkolem práce bylo vzájemné srovnání SO ORP celkově a dle jednotlivých vybraných parametrů a také srovnání celého česko-polského pohraničí s ČR. Jako velký problém pro pohraniční obce se ukázala zejména vyšší míra nezaměstnanosti, emigrace obyvatel, nižší vzdělanost a špatná dopravní dostupnost. V ostatních parametrech se pohraničí přibližně vyrovná průměru ČR.

Česko-polské pohraničí (především bývalé česko-německé pohraničí) je oblastí, která byla velmi ovlivněna poválečným odsunem Němců z tohoto území. Ať už byla tato událost právně v pořádku či nikoli, tak měla velký dopad na poválečný vývoj pohraničí. Dodnes nebyla tak velká ztráta počtu obyvatel a ekonomické síly nahrazena.

Dnes můžeme česko-polského pohraničí jako celek zařadit v rámci ČR mezi periferní oblasti (kromě Liberecka a Ostravska). Nejhůře na tom jsou obce v hornatých částech pohraničí a ve špatně dostupných lokalitách tzv. „za horami“ (okolí Frýdlantu, Broumova, Javorníku, Osoblahy, Jablunkova) především s ohledem na jejich vysokou nezaměstnanost, špatné uplatnění vysokoškoláků a z toho vyplývající emigraci obyvatel do jiných částí republiky za lepšími pracovními příležitostmi.

Budoucnost regionu ale nemusí být tak úplně černá. Se vstupem ČR do Evropské unie a do Schengenského prostoru vyvstala pro tento region nová možnost zlepšení situace, a to ve vzájemné přeshraniční spolupráci s polskými obcemi (v některých případech

i s německými a slovenskými) v rámci Euroregionů (Nisa, Glacensis, Praděd, Silesia, Beskydy) a Operačních programů Přeshraniční spolupráce či v rámci Regionálních operačních programů (*viz Příloha č. 9*).

Klíčová slova:

česko-polské pohraničí, typologie, shluková analýza, periferie, SO ORP

7. Summary

The aim of the bachelor thesis was to create a typology of the Czech – Polish border. It was created using a cluster analysis which includes 10 selected demographic, educational and economic parameters described in the methodology. The municipalities were divided into five clusters defined by their characteristics. The objective of the study was to compare the administrative district of municipalities with extended powers and according to individual selected parameters and to compare the Czech-Polish border to the Czech Republic as such.

The Czech-Polish border (especially the previous Czech-German border) is an area, which was extremely influenced by post-war expulsion of Germans from the territory. In fact, the event had a great impact on the post-war development of border areas. Up to these days the large losses of population and economic strength have not been retrieved.

These days the Czech-Polish border can be included in so called peripheral areas (except from Liberec and Ostrava region), taken from the perspective of the whole country. The worst situation is in the mountainous villages of the border areas and in poorly accessible locations called "behind mountains" (surroundings Frýdland, Broumov, Javorník, Osoblaha and Jablunkov) as there is high unemployment, lower education and people tend to migrate to other parts of the Czech Republic to find better job opportunities.

The future of the region cannot be so poor. As the Czech Republic entered the European Union and the Schengen area it raised a new possibility for the region to improve the situation - in cooperation with the Polish municipality (in some cases with German and Slovak too), in the Euroregion (Nisa Glacensis, Praded, Silesia and Beskydy) and in the Operational Programmes of Cross-border cooperation or in the Regional Operational Programmes (see Annex 9).

Keywords:

the Czech – Polish border, typology, cluster analysis, peripherals, administrative district of municipalities with extended powers

8. Použité zdroje

8.1. Knižní zdroje

HALÁS, Marián. *Cezhraničné väzby, cezhraničná spolupráca*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2005. 152 s.

HEŘMANOVÁ, Eva. *Vybrané vícerozměrné statistické metody v geografii*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 133 s.

HRADILOVÁ, Jana. *Odsun Němců z Frývaldova po roce 1945 ve světle českých pramenů a literatury*. Šumperk : Vlastivědné muzeum Jesenicka, 1996. 67 s.

JEŘÁBEK, Milan, et al. *České pohraničí - bariéra nebo prostor zprostředkování?*. Praha : Academia, 2004. 304 s.

JEŘÁBEK, Milan. *Geografická analýza pohraničí České republiky*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2000. 180 s.

KLADIVO, Petr; TOUŠEK, Václav; SZCZYRBA, Zdeněk; FŇUKAL, Miloš: Czech-Polish cross border cooperation : Analysis of cross border cooperation in 2000-2006 and possibilities of its aiming with Polish regions in period 2007–2013. In: Wilk, Waldemar (ed.): *Global Changes: Their Regional and Local Aspects*. Warsaw: University of Warsaw, 2009, s. 136-144.

MICHÁLEK, Anton; PODOLÁK, Peter. Socio-economic situation as a factor of changes in demographic development : Case study Slovakia . *Moravian Geographical Reports*. 2001, 1, s. 2-10.

MIKULÍK, Oldřich; KOLIBOVÁ, Barbora; HAVRLANT, Miroslav. Possibilities of trans-boundary cooperation between municipalities in an industrial agglomeration separated by the frontier : The borderland area of northern Moravia and upper Silesia as an example. *Moravian Geographical Reports*. 2001, 1, s. 2-10.

MUSIL, Jiří; MÜLLER, Jan. Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze. *Sociologický časopis*. 2008, 2, s. 321-348.

PERLÍN, Radim; KUČEROVÁ, Silvie; KUČERA, Zdeněk. Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*. 2010, 115, 2, s. 161-187.

8.2. Elektronické zdroje

Centrum pro regionální rozvoj ČR. *Předvstupní programy : CBC Phare* [online]. 2010 [cit. 2011-04-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.crr.cz/cs/programy-eu/predvstupni-programy/cbc-phare/>>.

Česká televize. *Historický magazín : Odsun Němců* [online]. 22. 7. 2006 [cit. 2011-03-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095687448-historicky-magazin/206452801280029/>>.

Evropská unie. *Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007-2013* [online]. 2010 [cit. 2011-04-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.cz-pl.eu/programovy-dokument.html>>.

Moravskoslezský kraj. *O Kraji* [online]. 2010 [cit. 2011-04-16]. Dostupné z WWW: <http://o-kraji.kr-moravskoslezsky.cz/?utm_source=topkontakt-partner&utm_medium=topkontakt>.

8.3. Datové zdroje

Český statistický úřad. *ČSÚ a územně analytické podklady za obce České republiky* [online]. 2009, aktualizace k 30.6.2010 [cit. 2010-11-12]. Aktuální údaje za všechny obce ČR (mimo SLDB). Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/csu_a_uzemne_analyticke_podklady_za_obce_ceske_republiky>.

Český statistický úřad. *Euroregiony na hranici České republiky* [online]. 2009, 13.5.2009 [cit. 2011-03-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/itisk/CA00252ADC>>.

Český statistický úřad. *Obce Královéhradecka 2003 : Obyvatelstvo podle pohlaví a věkových skupin* [online]. 2004, 22.11. 2004 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.hradeckralove.czso.cz/xh/edicniplan.nsf/p/13-5217-04>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 1991 : Stupeň ekonomické aktivity obyvatelstva*. 1993 [cit. 2011-02-23].

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 : Olomoucký kraj* [online]. 2003, 31.12. 2008 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/sldb-xm>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 : Pardubický kraj* [online]. 2003 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/sldb-xe>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 : Moravskoslezský kraj* [online]. 2003 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/sldb-xt>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 : Liberecký kraj* [online]. 2003 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/sldb-xl>>.

Český statistický úřad. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 : Královehradecký kraj* [online]. 2003 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/sldb-xh>>.

Český statistický úřad. *Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Liberecký kraj 2004 : Vybrané ukazatele podle obcí Libereckého kraje k 31. 12. 2003* [online]. 2004, 22.6. 2005 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.liberec.czso.cz/xl/edicniplan.nsf/p/13-5104-04>>.

Český statistický úřad. *Správní obvody obcí s rozšířenou působností – Moravskoslezský kraj 2004 : Vybrané ukazatele podle obcí Moravskoslezského kraje k 31. 12. 2003* [online]. 2004, 15.6. 2009 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.ostrava.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/p/13-8105-04>>.

Český statistický úřad. *Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Pardubický kraj 2004 za rok 2003 : Vybrané ukazatele podle obcí Pardubického kraje k 31. 12. 2003* [online]. 2004, 11.7. 2007 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pardubice.czso.cz/xe/edicniplan.nsf/p/13-5309-04>>.

Český statistický úřad. *Věková struktura obyvatel Olomouckého kraje v dlouhodobém vývoji podle obcí s rozšířenou působností (1970 - 2003)* [online]. 2004, 8.2. 2006 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://czso.cz/xm/edicniplan.nsf/p/13-7111-04>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Integrovaný portál MSPV : Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska* [online]. 2011 [cit. 2011-02-23]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>>.

ŠKODA AUTO a.s. *Škoda Auto Česká republika* [online]. 2010 [cit. 2010-11-12]. Plánovač cest. Dostupné z WWW: <<http://www.skoda-auto.cz/cze/applications/routeplanner/pages/routeplanner.aspx>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vymezení česko-polského pohraničí

Příloha č. 2: Fyzicko-geografická charakteristika ČR

Příloha č. 3: Průměrný roční přirozený přírůstek v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí v letech 2000 až 2009

Příloha č. 4: Průměrný roční celkový přírůstek v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí v letech 2000 až 2009

Příloha č. 5: Index stáří v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí k 31. 12. 2003

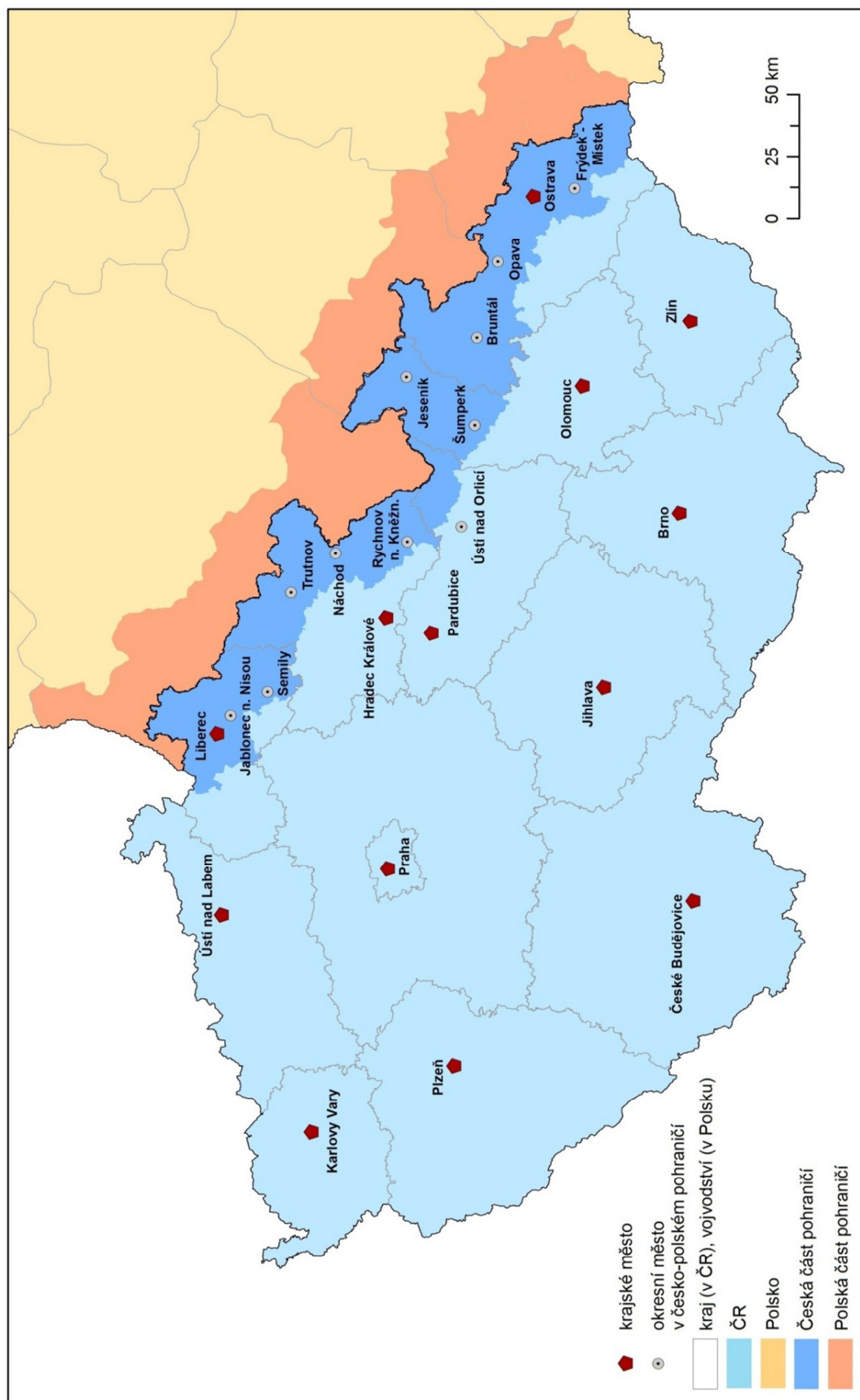
Příloha č. 6: Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí při SLDB 2001

Příloha č. 7: Podíl EAO v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí při SLDB 2001

Příloha č. 8: Vzdálenost obcí česko-polského pohraničí do příslušného okresního města

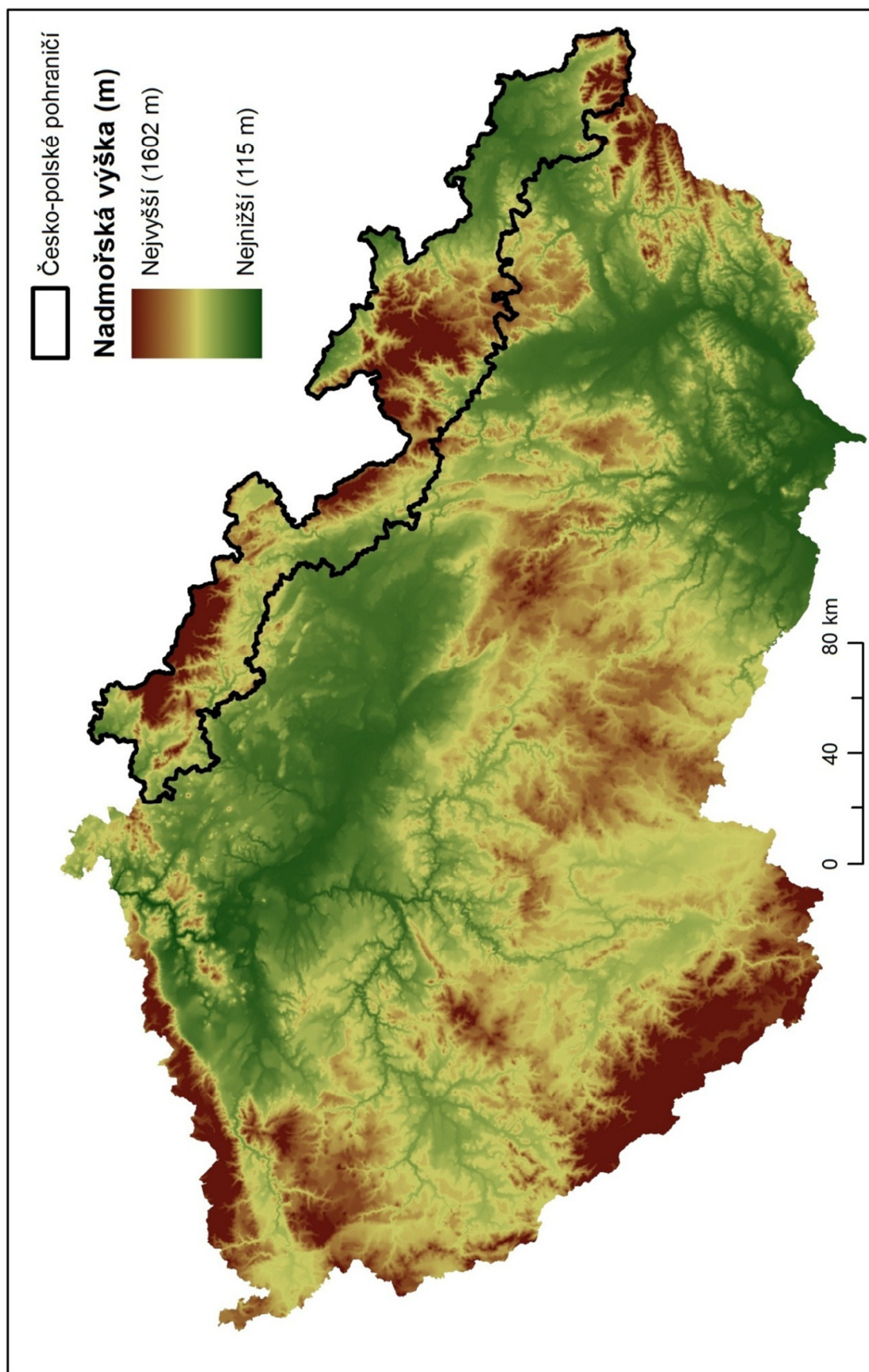
Příloha č. 9: Euroregiony na území ČR

Příloha č. 1: Vymezení česko-polského pohraničí
(zdroj: vlastní zpracování)

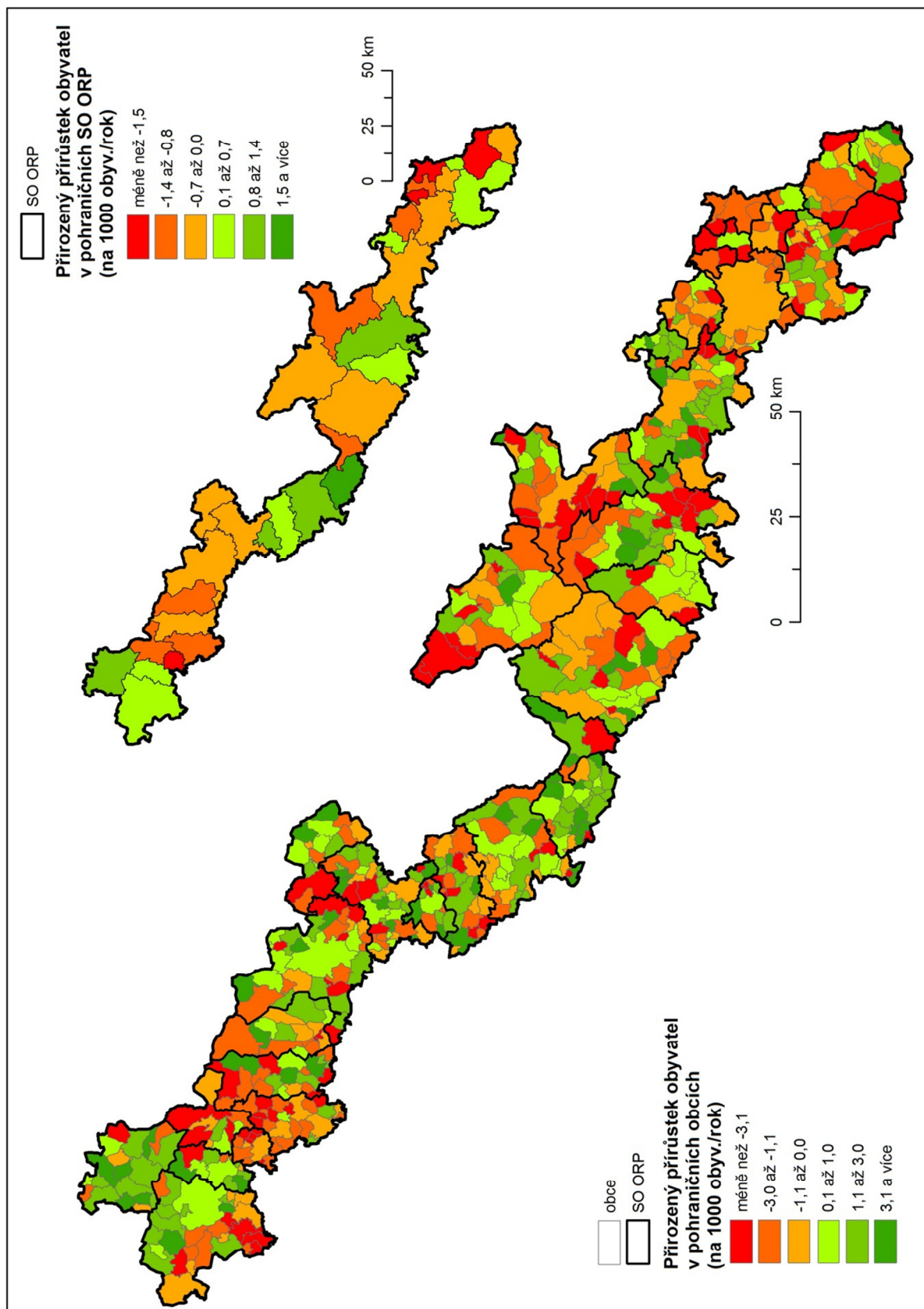

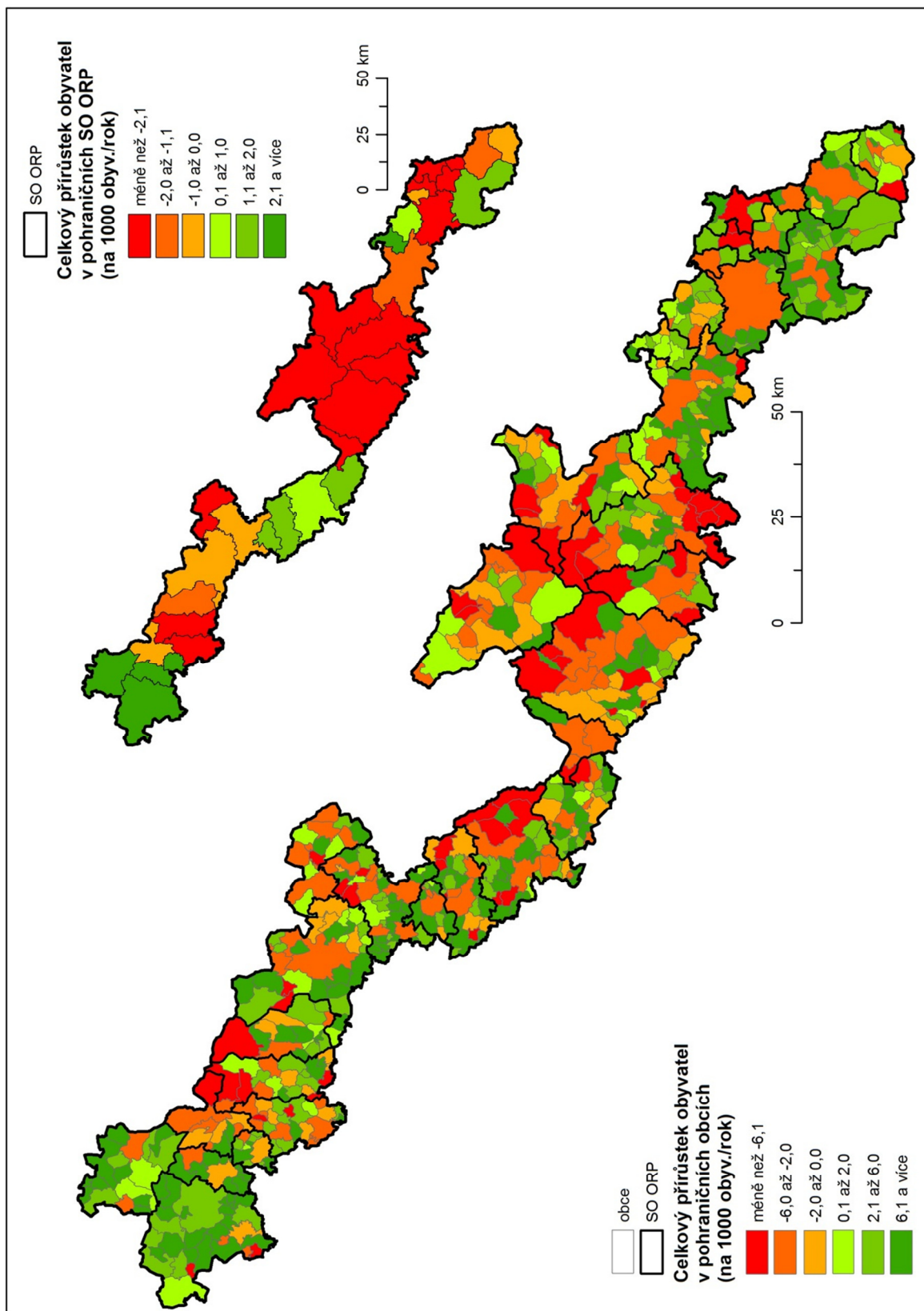
Příloha č. 2: Fyzicko-geografická charakteristika ČR
(zdroj: vlastní zpracování)

Příloha č. 3: Průměrný roční přirozený přírůstek v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí v letech 2000 až 2009
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2009)

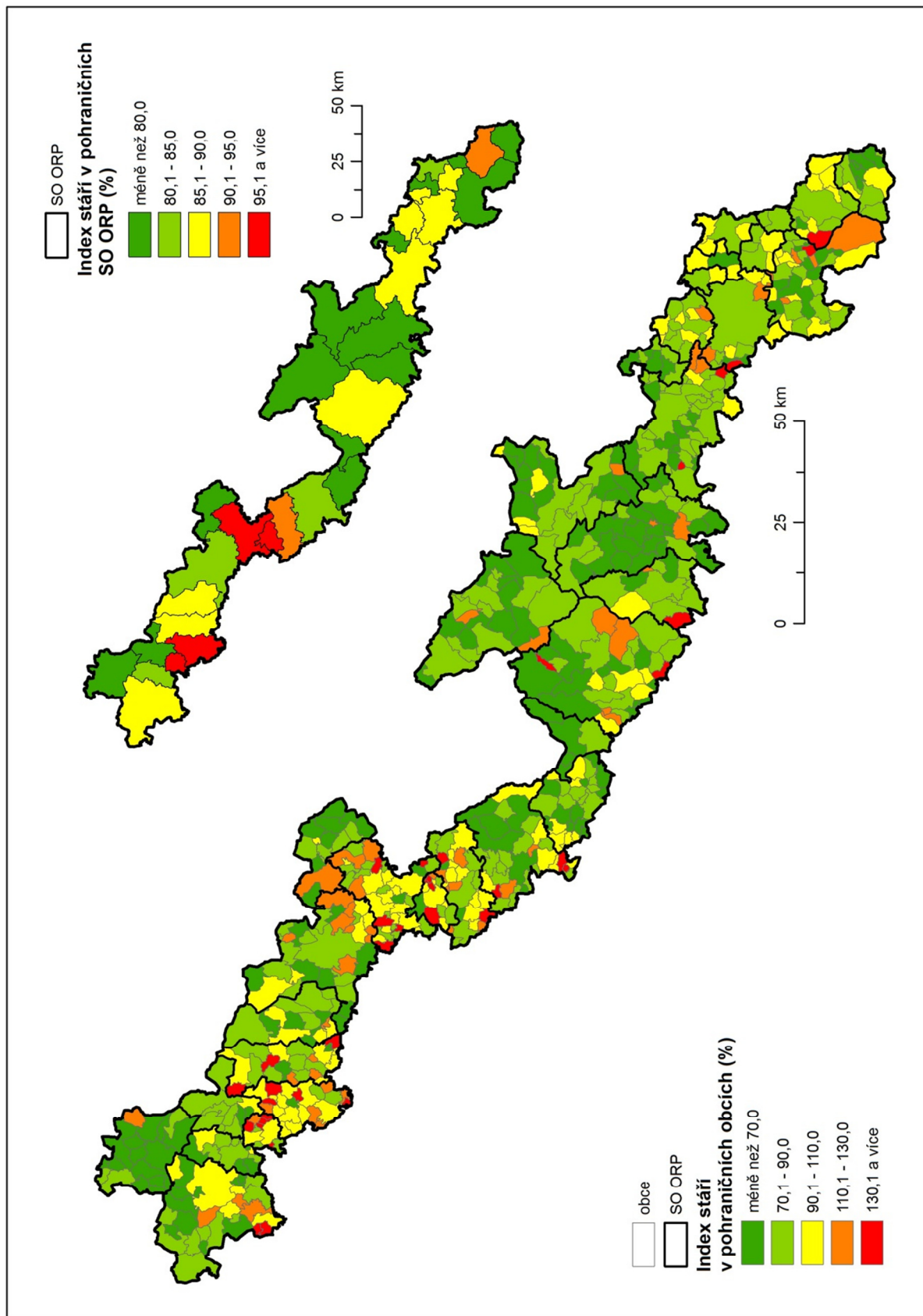

Příloha č. 4: Průměrný roční celkový přírůstek v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí v letech 2000 až 2009
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2009)

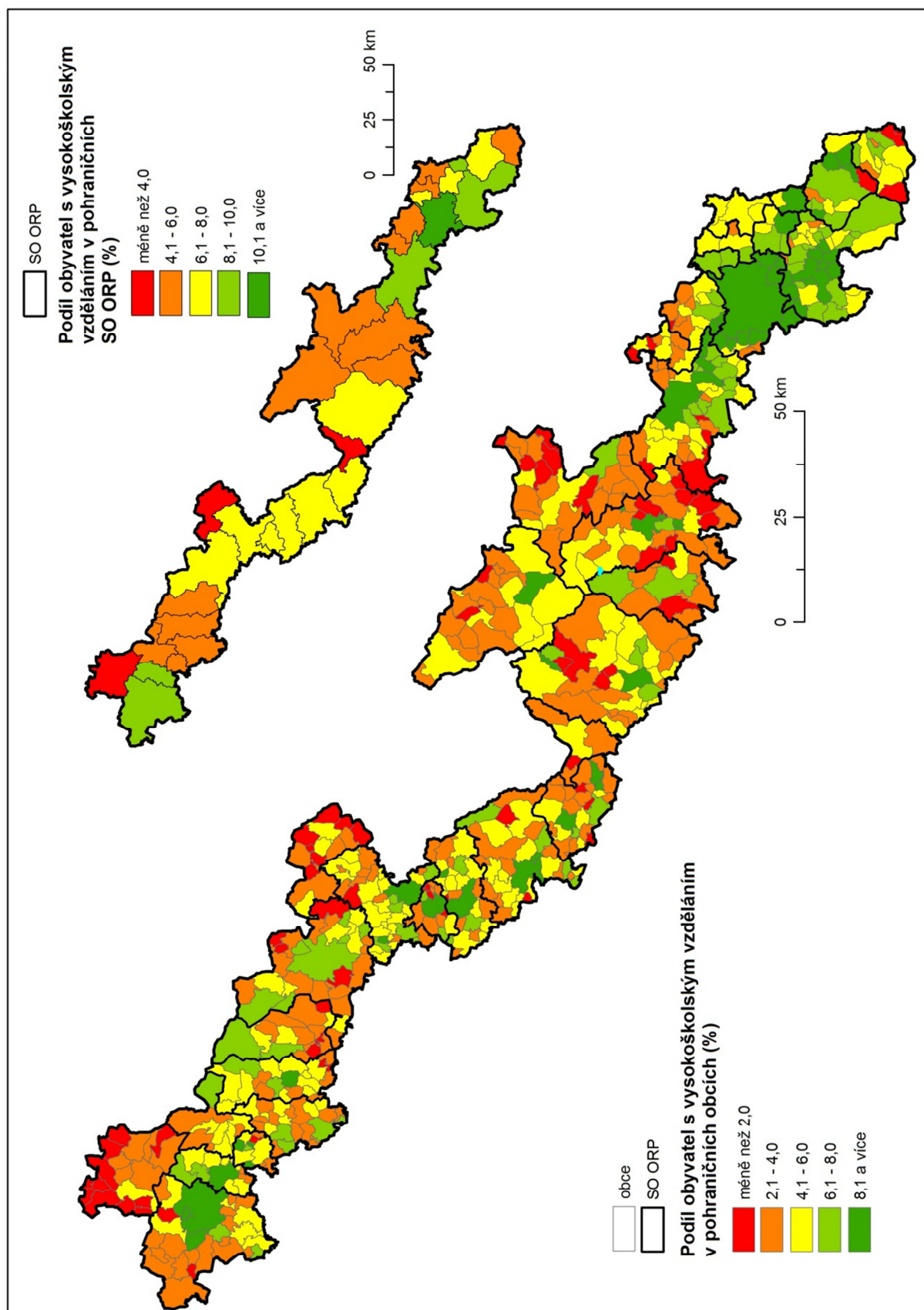

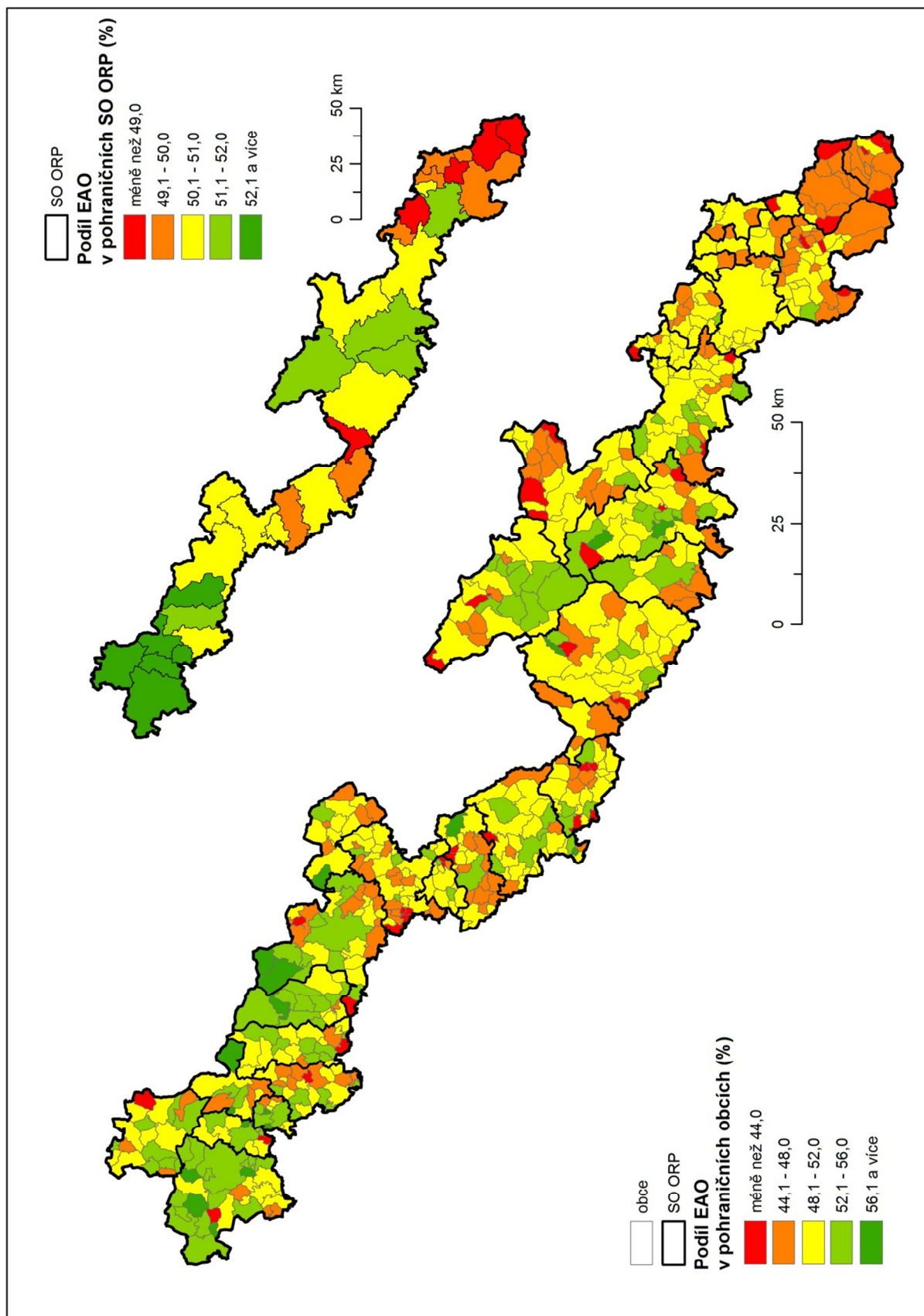
Příloha č. 5: Index stáří v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí k 31. 12. 2003 (zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2004)

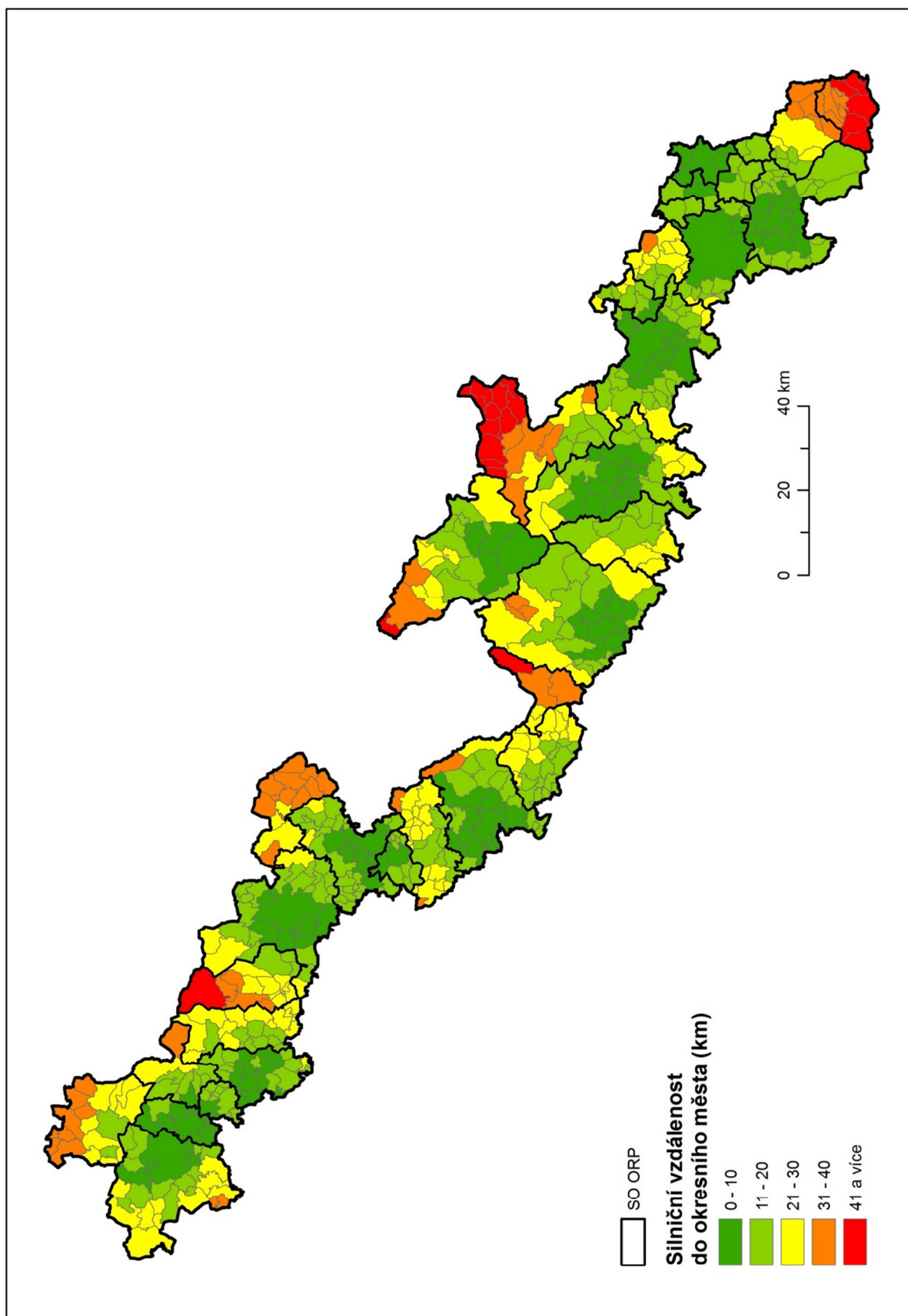
Příloha č. 6: Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí při SLDB 2001 (zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003)

Příloha č. 7: Podíl EAO v obcích a SO ORP česko-polského pohraničí při SLDB 2001 (zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: ČSÚ, 2003)

Příloha č. 8: Vzdálenost obcí česko-polského pohraničí do příslušného okresního města
(zdroj: vlastní zpracování, zdroj dat: Škoda Auto, 2011)

Příloha č. 9: Euroregiony na území ČR
(zdroj: ČSÚ, 2009)

